

зь Беларусі
за суботу ў нядзелю
Пазыняк на пойдзе ніяк

На Сойме БНФ у суботу выршылі, што другі этап зъезду адбудзеца 30—31 кастрычніка. Ідэо Зянона Пазыняка пра разьдел Фронту на дзве арганізацыі не падтрымалі і прынялі розалошыю «Не дапусціць расколу!» Вызначылі, што раашэнне Пазыняка аб адхіленыні Баршчэўскага ад пасады і прызначыны асобага зъезду партыі БНФ неправамоцнае. Тады частка паслоў Сойму адмовіліся регістравацца і самі аўгілі Сойм неправамоцным. І ўвесі гэты съмех з-за аднаго лідера, які на ўмее хораша ссыці.

Такія дактары

У Берасці адзін чалавек, Уладзімер К., захварэў на гемарой, пайшоў да дактароў, тыя яму выпісалі лекі, а не сказали, што яны несумішчальныя з алькаголем (мо і я знаў). А ён увогуле ня піў, але трохі выпіваў. Ну, і з'еў тых таблетак ды ўвечары трохі выпіў — ужо два тыдні ў эндэфалітным ста- не ляжыць у рэанімацыі.

Зь Берасці — Аляксандра Коўтун

Свяя гордасць

gay pride belarus '99

forum

Учора ў клубе «Тытанік» скончыўся першы ў гісторыі гей-фестываль «Gay Pride Belarus '99». У пятніцу пачатак конкурсу хараста «Трансмісія-99» (конкурс пераапрананьня ў жанчыны) сарвалі амонаўцы ў чорных масках з аўтаматамі. Яны ўварваліся і сталі ўсіх абшукваць. Быццам бы шукалі наркотыкаў, але нічога не знайшлі. Адзін удзельнік конкурсу ня даўся абшукваць сябе, дык яго зьблілі. Квіткі на фестываль каштавалі 2 мільёны.

Ксяндзы на п'юць

У Лаздунах Івейскага раёну адбыўся антыалькагольны духоўны ўрок. Сабраліся людзі, якія пастанавілі пазбавіцца дрэннай звычкі, і тыя, якім гэта ўдалося, а таксама святары. Былі нават два ксяндзы, якія даўно перасталі быць алькаголікамі і цяпер усім пра гэта распавядаюць. Дамовіліся ў канцы верасеня сабрацца зноў. Прыйчым запросяць гэтым разам янич й жонак ананімных алькаголікаў, і праваслаўных па-поў-п'яніц. Прыйдзіць такія спатканыні лазунскія пробашч М.Лільяшэвіч.

БАСу — 10

18 верасеня Беларускае аўтаднанье студэнтаў у Польшчы (БАС) адзначыць свае 10-я ўгодкі. З нагоды ў Супраслі ў культурным асяродку «Пушча» адбудзеца ўрачыстая вечарына. Сярод запрошаных — гарадзенскі бард Віктар Шалкевіч. Мяркуецца, што й Сяржук Сокалаў-Воюш з Прагі пад'едзе.

3 Горадні — Антон Лабовіч

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі. №22 (141) 13 ВЕРАСЬНЯ 1999г.

60 ГАДОЎ АДЗІНСТВА, 60 ГАДОЎ ЧАКАНЬЯ

У 1939 годзе пачалася савецкая акупацыя Польшчы, якая ў нашу гісторыю ўвайшла як «узяднанье Заходній Беларусі»

Заходняя Беларусь, Жалудок (Гарадзенщына), рынак

Фота Анатоля Клецчуга.

У гэтай падзеі няма і ня можа быць адзінай трактоўкі. Голы факт выглядае так: 17 верасеня 1939 году Савецкі Саюз (Сталін) паводле ўзаемнай дамовы з Нямеччынай (Гітлер) напаў на Польшчу. Для РСССР гэта быў « вызваленчы паход». А на заходзе Беларусі яго дагэтуль называюць « вызваленчыем ад хлеба ». Чалавечыя, нацыянальныя, культурныя і сацыяльныя страты беларусаў ад гэтага паходу з часам ператварыліся ў хранічную недас্পеласць нацыі. Для Польшчы гэта была банаальная акупацыя. Але што нам да тога? Саветы акупавалі нашу ўжо акупаваную Польшчай зямлю. Такім чынам, нібыта неаспрачным застаецца для нас факт узяднанья, але й тут ня ўсё выглядае адназначна.

Сталін мэханічна з'яліў Заходню, польскую, і Ўсходню, савецкую, часткі Беларусі ў адно. Пасыль алоўкам абкарнаў новае цэлае з краёў да тых памераў, якія сам сабе прыдумаў. Беларусь узядналася, але ў цэлым істотна зъменышлася. Нашы землі з нашымі людзьмі адышлі да Польшчы, Літвы, Латвіі і РСССР. Пэрспэктыва ўзяднання іх з этнічнай мэтраполій была фактычна пахаваная. Памножаныя на сацыяльную непрывабнасць мэтраполії, працэсы адчужэння адбыліся. Беласток зусім ня прагне сёньня вярнуцца назад у Беларусь. То саме можна сказаць пра Віленшчыну і Даўгіншчыну. Вось якое ў выніку атрымалася «узяднанье».

Далей. Прыляпіўши да БССР Віленскі край, Сталін неўзабаве перадумай і адрезаў гэтыя кавалакі Літве. У літоўскую гісторыю гэты факт увайшоў як аднаўленчыне справядлівасць — як суб'ектны літоўскі чын, нягледзячы на тое, што гэта была Сталінава прыхамаць. Але

Вільню заняло літоўскае войска, і краіна яшчэ пэўны час існавала як незалежная ад Савецкага Саюзу. У нашым выпадку Заходнюю Беларусь занялі не беларусы, а Чырвоная Армія. Зямля стала фактычна часткай РСССР. І адміністрацыя панаехала расейская, пачаліся калгасы і русіфікацыя. Гэта было не суб'ектнае беларускае дзеяньне.

I вось тут варта згадаць пра заходнебеларускіх палітыкаў. Адных аўтарытэтных імёнаў мы ведаем дзясяткі, дзясяткі грамадзкіх арганізацій, каласальныя магчымасці. Цяпер у нас сіляцца сабраць 100-тысячны мітынг, а тады адна толькі Грамада налічвала столькі сябров. Аднак пры гэтым пад Польшчай не было нікіх сэпаратысцікіх ці хоць бы аўтамісцікіх памкненій! Вось дзе парадокс. Анікае гатовасці

пры зъмене ўлады тут жа заняць кіраўнічыя месцы. Я не кажу пра магчымасці, але гатовасці не было!

Рэч тут у тым, што сэпарацізм яны прамянілі на сацыялізм. Вера ў байкі пра райскае жыццё за ўсходнім мяжой, дзялёнка маскоўскіх грантаў і чаканыне Чырвонае Арміі — усё гэта ператварала іх з суб'ектаў палітыкі ў цалкам залежных ад Масквы фігурантаў. Гэта прытым, што ў Маскве ўжо складаўся сіпіс на іхнае зынішчыненне. Сярод палітыкаў запанавала дэпрэсія, бо адбылася падмена мэтаў. Што ты будзеш рабіць, калі ўсё залежыць ад воінавых аставіўнаў. Антон Луцкевіч публічна пакінуў палітыку і аддаўся культурніцкай дзейнасці.

Нешта падобнае можна назіраць і сёньня, калі незалежнасць краіны падмяняюць раз-

Янка Брыль:
«Такая
культурнасць
і такая цемра
нашых
людзей»

Пра ўзяднанье Беларусі, пра нямецкі палон, пра сябра, які перайшоў савецкую мяжу, пра будучынню — чытайце на старонцы 3.

Фота Анатоля Клецчуга.

Заходняя Беларусь, Друя (Браслаўшчына), манашка

«Што думаюць пра нас іншыя» — такім пытальнем задалася польская газэта «Grecspolitika». Напярэдадні 60-годзьдзя разгрому «панской Польшчы» польская газэта з'явярнулася да беларускіх палітыкаў, журналістаў, пісьменнікаў, каб яны распавяялі пра вобраз Польшчы — пасыль дзесяцігодзьдзя антыпольскай пропаганды, пасыль крынідай 20—30-х гадоў, пасыль крылавых канфліктаў між праваслаўнымі й каталікамі пад час другой сусветнай вайны. Што такое каталіцкае і што такое польскае для беларусаў?

Чытайце на старонцы 8.

Пуцін у Менску зъ візытам-інспэкцыяй

Сёньняшні напаўкаляніяльны статус Беларусі цалкам задавальняе расейскае кіраўніцтва

Першы афіцыйны замежны візит пасыль прызначыння прэм'ер-міністрам Яўген Прымакоў нанёс у Беларусь. Замяніўшы яго, Сяргей Сыцяпашын паўтарыў мацнёр «вялікага маўчуна». Замяніўшы Сыцяпашына, Уладзімер Пуцін таксама вырашыў, што адкрываць сэзон візытаў лепей з «братнія Беларусі». Прэм'ер-міністар Пястроў, які ўзначаліць расейскі ўрад калі не пасыль выбараў у Думу, дык пасыль прэзыдэнцкіх выбараў у РСССР, можна не сумнівацца, мэтай сваёй першай замежнай паездкі абыцца таксама Беларусь.

Думаеца, што прычыны такой любові да «систрычкі» тлумачыць

Працяг на старонцы 5.

Янка Брыль: «ТАКАЯ КУЛЬТУРНАСЦЬ І ТАКАЯ ЦЕМРА НАШЫХ ЛЮДЗЕЙ»

Мой шлях да Янкі Брылія нагадваў паломніцтва. Нягледзячы на тое, што ўстурыўся я а палове шостай раніцы, адзін з трох тыднёвых аўтобусаў са Стоўпцаў на Беражан паспяўтакі звехаць безъ мяне. У стаўпецкай кнігарні, на паліцы «60 год яднанін», сымбалічна стаялі «Палескія рабінзоны», а мне было наканавана пракульгачъ 20 км па інтэрграванай калісці зямлі Заходній Беларусі... У вясковага дзядзькі, што трохі падвёз мяне, я спытаўся пра самае лепшае, што прынесла яму 17 верасьня. Ён пацёр свой чырвоны нос і сказаў, што ратней ён жыў на неіх тады «крэсах», а цяпер, бадай, у самым цэнтры краіны. На маю заўвагу, што хутка мы зь ім можам ізноў зрабіцца крэсавікамі, толькі ўжо заходнімі, дзядзюкі толькі махнущі рукою, маўляў, не дуры галавы.

Дзе живе Янка Брыль, ведаюць усе жыхары навакольля, нават тантрэйшая «зіна з магазіна», якая адмовілася працаць мне бутэльку «Лідзкага клясічнага» («Не мяшайце работаць! Відзіце, людзі хлеб ждуць, а Вы тут са сваім півам!»). Калі я, стомлены і змардаваны смагай, ужо набліжаўся да крынічанскіх сядзіб пісменніка, мяне наведаў нейкі сумніў і няўпэўненасць: чалавеку за 80, хворы, відаць, а я тут...

Янка Брыль адразу зазнаў, што, увогуле, стараеца не даваць інтэрвю («Нашто камусьці нешта расказваць, калі я і сам яшчэ здольны пісаць?»), але вырашыў зрабіць выключэнне, бо гаротны карэспандэнт адмахаў пешчу 20 км... Так і праразмаялі мы піаць гадзінаў, седзячы на дварэ за сталом ля калодзежу з вельмі смачнай сцюдзёнай вадой.

Анатоль Прасаловіч

— 17 верасьня спаўніеца 60 гадоў з дня ўзъяднання ўсходній і Заходній Беларусі. Як Вы цяпер глядзіце на тое ўзъяднанне?

— Ну, можна талкаваць і так, і так: ведаюць цяпер мы пра пакт Рыбэнтропа-Молатава, ведаюць, што ўсё гэта было спланавана раней. Але вынік, які вынік? Што Беларусь узъяднана. Гэта была нібы папраўка, унесеная да Рыскага дагавору 21-га году. Была разьдзёртая папалам, а цяпер узъяднана. Каб яна, Бог даў, утрымалася так, у самастойнасці, у незалежнасці, дык чаго б яшчэ хацець было? Усялякія гістарычныя бываюць калізіі, усялякія зъмены-перамены, а важны вынік — узъяднанне Беларусі. Так, праўда, яна абкарнаная, але на контрастай абкарнанасці... Мы лічым, што яна абкарнаная, а літоўцы лічаць, што абкарнаная Літва.

— А як у той час людзі паспаліліся да таго, што Вільню аддалі Літве?

— Мне цяжка сказаць, я магу гаварыць толькі з чужых словаў, бо быў тады на фронце і ў

палоне, а як вярнуўся адтуль увесень 41-га, наступілі новыя часы. Не да Вільні было, калі ўжо занята было ўсё: і Вільні, і Менск, і пад самую Москву ўжо дайшлі немцы. Тады ўжо пра гэта не гаварылася. Ясна, крыўдна. І чорт яго ведае, ёсьць некаторыя пункты на трэтыорыі Эўропы: Трыест, Гданьск быў, Адэса дамагалася, ды й Вільня магла бы быць таксама, калі разумна падысьці, літоўска-беларускай сталіцай. Бо літоўцы толькі паслья вайны зрабілі яе сваёй, іх там быў вельмі малы працэнт. Але яны сваю справу ведаюць, народ энергічны, талковы.

— Што Вам памятаецца зь першых дзён другой сусветнай?

— Як ведама, вайна пачала ся з нападу немцаў на Польшчу, і вельмі шмат там палегла беларусаў ды ўкраінцаў, бо салдатаў з усходу дасыпалі служыць на захад, і наадварот. Я мяркую па нашай Наваградчыне: нашыя служылі, у лепшым выпадку, у цэнтральнай Польшчы. Я вот служыў у Гдыні, у батальёне марской пяхоты, дык там большая палова быў беларусы.

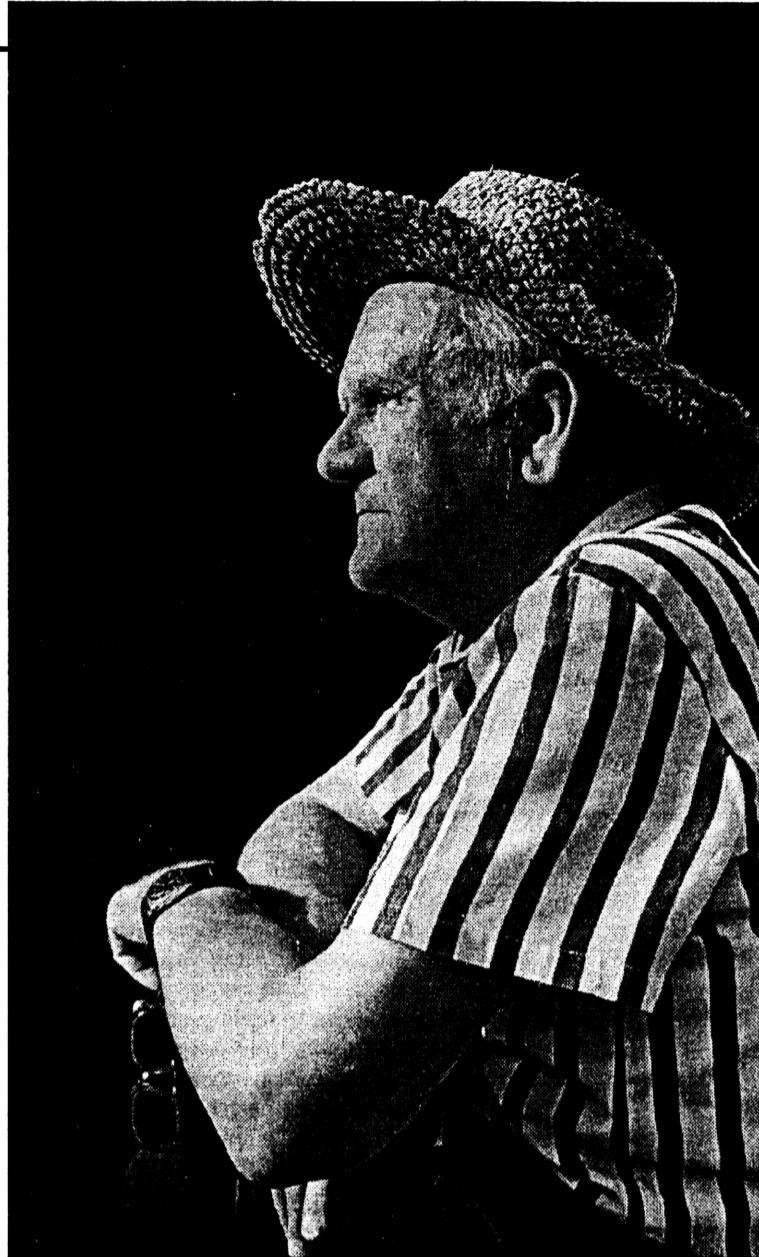
— Як складаліся адносіны паміж жаўнерамі-палякамі і не-палякамі?

— Ніякай дзедаўшчыны не было, ні нацыянальной, ні паміж старымі і маладымі. Былі такія вот спрадвечныя гульні дурнія, што, скажам, ідзе пяхота, а кавалерысты едуць і на іх: «трусь-трусь-трусь», «трускі», а ўжо пяхота крычыць: «А вы кабыляж!» — кабыльнікі, значыць. А ў нацыянальным плане не было. Праўда, пад канец можна было заўважыць, ды й ня толькі ў армії, дрэннае стаўленне палякаў да ўкраінцаў, якія актыўна супраціўляліся паланізацыі. Да 1939 году супраць іх прадпрымаліся так званыя карнія пастоі, як было ў Беларусі ў сярэдзіне 20-х гадоў, калі быў ў нас партызанка. А яшчэ, значыць, з габрэямі было. Яны служылі толькі ў цэнтры Польшчы, у нас у Гдыні іх не было, і афіцэры польскія заўжды падкрэслівалі, што мы маем гонар служыць там, дзе німа ніводнага жыда. Калі ж я служыў у Халме, мы дужа сябравалі з украінцамі. У выходных дні звычайна выходзілі ў поле, песьні сипявалі ўкраінскія, беларускія. Дык ім пазайдзросціць можна было. У нас быў звычайні салдат-артылерыст Апанас, дык ён усяго Шаўчэнку ведаў на памяць.

— Калі Вы ўпершыню пачулі пра ўзъяднанне?

— 19 верасьня, калі мы здаўліся немцамі. Адзін афіцэр прыстаў да мяне: «Дыніст грат?» Я троху са школы ведаў, кажу: «салдат, рэктрут» — і дастаў мэдалі сымяротны, што на шыю чапляеца. Там імя, прозывішча і венскамат баранавіцкі. Ён пытается: «Рускі?» Рускі, кажу, у сэнсе, беларус. А ён: «Рускі аўх пух-пух», што і рускія вяноўся таксама.

У палоне жаўнеры ѿльскай арміі ўсіх падзялілі: беларусы асобна, украінцы і палякі так-

Фота Анатоля Клынчукі

сама. Газэты выходзілі па-беларуску, берлінская «Раніца», напрыклад, дзе я ўпершыню пра чытаў вершы Ларысы Геніюш.

— У чым, на Вашую думку, палягала адрозненіне ў творчасці пісменнікаў з абодвух бакоў Беларусі?

— Мы на Заходдзе мелі больш магчымасцю азнаёміцца з творчасцю такіх літаратаў як Максім Гарэцкі, Але́сь Гарун, чаго ў 30-х гадах у савецкіх школах ужо не чыталі. У нас у вёскіх нават сипявалі «Ой, ты, Нёман-рака!» Цішкі Гартнага, «О край родны, край прыгожы» Коласа. Як беларушчыну ў канцы 20-х палякі прыцінулі, зъявіўся Танк, загрымей. Ён хораша пісаў, за ім уся моладзь ішла, такі сапраўдны пазэт. І іншыя былі — Васілёк, Ільляшэвіч, Машара — але найбольш нацыянальна акрэсленым быў ўсё ж Танк, паслья Таўлай Валянцін. У той час я быў знаёмы толькі з Васільком, мы зь ім нават адзін год быў разам у палоне, ды яшчэ з адным малавядомым, але харашым паэтам Юліяном Сергіевічам.

Яшчэ, памятаю, быў вельмі здаровы рух, скажам, супраць п'янства: маладзь ня піла. А калі хто піў, дык дзяўчыны не хадзілі зь ім танцаваць.

— Вы мяркуеце, што ва ўсходній Беларусі пілі болей?

— Дык а хто ж нас навучыў піць, заходнікамі, як я ня ўсходнікамі? У нас не было такога разумення: сто грам, шклянка... Я помню, раз на вясельлі адзін дзядзька заліхваўці выпіў цэлую шклянку гарэлкі, дык усе стоячы глядзелі, ці разарвеець яго, ці не. Да таго ж у нашай моладзі была вельмі высокая актыўнасць у сэнсе мастацкай самадзейнасці: ставілі спектаклі і па-беларуску, і па-польsku, і нават па-яўрэйску. Але у 30-х гадох палякі начали моцна глушыць беларуское падпольле. Яны да Саветаў уцякалі, а іх там... Адзін мой блізкі ся-

кевіч. А паэты... Ну, Арсенева. Але ж нашыя Жэня Янішчыц ды Ніна Мацяш лепей пішуць. А ў Ларысы Антонаўны існуе арол пакутніцы, сядзела столькі і мужна так паводзіла сябе, дык гэта надае асьвятленне, афарбоўку ейнай творчасці. Мяне, праўда, хвалюе заўсёды «Магутны Божа», але ж там яшчэ і музыка Равенскага вельмі харошая. Увогуле, я траба парадыўнаўца, хто большы, хто меншы. Для пісменніка важна, як той казаў, ці ён крывы, ці ён прости, галоўнае — чысьціня і чалавечнасць. Пасправайце парадыўца Купалу з Коласам і Славацкага з Міцкевічам.

— А ці існаваў падзел на заходнікаў і ўсходнікаў у Саюзе Пісменнікаў?

— Аніякага. Мы ўсе былі разам. Мяне, прыкладам, прымалі ў члены зі Ivanam Melежам. Адрозненіні існавалі і існуюць, бадай, толькі ў моўным плане. Гэта можна заўважыць, парадыўнаўчы мову Adamchyka і Kudraўца, Stral'zova і Golubja са Skoblama.

— Ці лічыце Вы магчымым, што ў будучыні Беларусь ізноў будзе падзеленая на дзіве часткі?

— Упэўнены, што не. А якія для гэтага ёсьць падставы? Можа, камусьці і хочацца, каб была Заходніяя Беларусь і асона ўсходніяя, але гісторыя, развязваючыся па съпіралі, толькі набліжаеца, а не паўтараеца.

— А ўзъяднанне Беларусі ў Расеі?

— Ня будзе аніякага ўзъяднання, я не прызнаю ды й не хачу яго. Дружыць як самастойная дзяржава з самастойнай, выбіраць самому себе друга на раўнаправай аснове — гэта адно, а тут папахвае зусім іншым. З адной стараны, бачыце, Ельцын сказаў: «Толькі в одно государство!» І ня будзе называцца Беларусія гэтае «государство», будзе Расея. А наш ужо хоча ў віцэ-прэзыдэнты ці прэзыдэнты. Нават пагаворваеца, што ён можа стаць засутнікам Ельцына. Гэта ўсё ня мае пад сабой асновы, і таму не адбудзеца.

— Чаму частка беларускага народу падтрымлівае Lukashenku?

— З аднаго боку, з-за даслюешняга калгаснага ладу жыцця вясковага люду, а з другога боку, безумоўна, з-за несвядомасці нашай. Я вось живу ў вёсцы і зьдзіўляюся, як яно можа спалучачца: з аднаго боку, такая сёньняшня зынешняя культурнасць людзей, а з другога — такая цемра, што яшчэ і ў ведзьмаў вераць. Дык чаму ж ім не паверыць у ведзьмака?

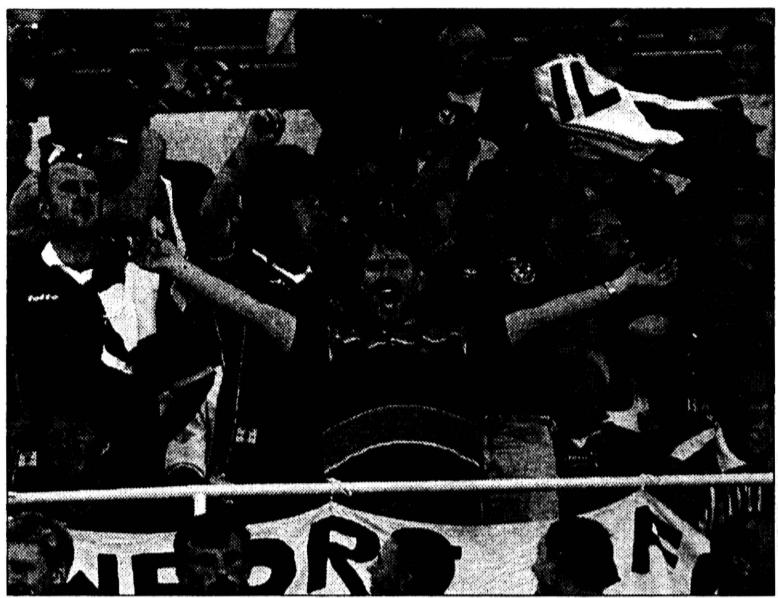
— Як, на Ваш погляд, будуть развівіца падзеі ў Беларусі ў бліжэйшыя гады?

— Тут я Вам нічога не скажу. Можна як хочацца вадзіць пальцамі па вадзе, але як яно будзе... Вы ж улічыце такі фактар як фактар нечаканасці. Такі паварот можа адбыцца, што Бог яго знае. У сучаснай сітуацыі ў многім самі мы вінаватыя, бо трэба навучыцца саміх сябе крытыкаўца. Віна нашая ў нашай інэртынасці, расхлябанасці такой, бесхрыбетнасці, п'янстве і тым, што зараз называюць сэкс-сам, а раней звалася, прарабачце, напрошваеца слова... Усё разам гаворыць, што съветлымі слім, што дбаюць аб незалежнасці, годнасці, чалавечнасці, цяпер вельмі нялёгка.

— Сяднёу, Салавей, Арсенева... Яна, Ільляшэвіч і Геніюш пачалі друкавацца перад войной, а іншыя дык там вырасталі на пісменнікаў. Вялікага бляску, на жаль, няма. Яны ня маюць такіх празікаў, як наўсяці, Пташнікаў ці Карагат

4 ЛЮСТРА ДЗЁН

EURO-2000

«ТАЛЕРАНТНЫ» ФУТБОЛ

Валійскія фанаты на стадыёне «Дынамо»

Беларусі правяла 13 афіцыйных сустрэчаў (6 у адборачным цыклі да Чэмпіянату свету 1998 году і 7 у цяперашнім адборачным цыклі — да Чэмпіянату Эўропы 2000). Вынік: 11 паразаў, 2 нічые, 0 перамогаў, розніца забітых і прапушчаных мячоў 6—24. Апошнюю сваю афіцыйную перамогу зборная Беларусі атрымала яшчэ за Сяргея Бароўскага трох гадоў таму ў хатній сустрэчы са зборнай Эстоніі. Пасьля такіх «посъехаў» трэнэр мусіць падаваць у адстаўку. Праблема, аднак, у тым, што наўрад ці ў нашай краіне зараз знайдзеца спэцыяліст, які здолеет перамагчы «талерантную» псыхалёгію нашых «куміраў».

Для таго, каб дакладна ўявіць сабе месца нашай зборнай у футбольнай Эўропе, дастаткова паглядзець на колекцыю набраных ачкоў — 2. Хто гуляе горш за нас? Зборныя Андоры, Люксембургу, княства Сан-Марына і Мальты. Зборныя Ліхтенштэйна, і тая набрала ў сваёй падгрупе 4 ачкі. Параўноўваць жа нашыя паказчыкі з былымі суседзямі па «камэры» проста сорамна: латышы да апошняга змагаліся з нарвежцамі і славенцамі за перамогу ў 2-й падгрупе, зборныя Літвы і Эстоніі на роўных гуляюць з шатландцамі і да сёньня захоўваюць шанцы на паездку ў Бенілюкс. І Арменія, і Азербайджан, і Малдова выступілі больш удала за зборную Беларусі.

А.А.

Калі пасъля хатніх паразаў ад валійцаў зборная Беларусі адправілася ў Швейцарыю, мала хто сумняваўся ў тым, які будзе вынік паездкі. Так і выйшла: беларускія футбалісты ізноў паказалі, як «упэйнена» і «прыгожа» яны ўмеюць прыграваць. Прычым зборная Швейцарыі была на полі, у лепшым выпадку, ня горшай за беларусаў. І пераўышла толькі ў адным — у волі да перамогі. Паўтарылася карціна, якую мы назіралі ў Кардыфе, Каленгагене, у хатніх сустрэчах з тымі ж швейцарцамі і валійцамі: беларусы даказалі ўсім, што яны ўмеюць гуляць, але ня ўмеюць выйграваць.

Самая частая думка, якую цяпер выказвае на прэс-канфэ-

АТРЫМАЛІ ПА ЗУБАХ, А ПОТЫМ «СУТКІ»

8 верасьня вечарам менскія «скінгеды» захадзелі адсвяткаўцаў у сквэры Янкі Купалы. Дзень беларускай вайсковай славы. Праўда, ідуць на акцыю, яны забыліся спароць са сваіх чорных куртчак палатняныя чырвона-зялёныя сцяжкі. Ня навідныя сымбалі выклікалі энэргічную рэакцыю ў моладзі. Спачатку юнакі з Маладога

Фронту, Беларускага Нацыянальнага Кангресу ды Партыі Свабоды паспрабавалі патлумачыць аднагодкам, што сапраўдны беларускі сцяг — бел-чырвона-белы. Пасьля завязалася бойка. Нацыянал-радыкалы згуртаваліся і ўвайлі апанэнтам на баках.

Як потым стала вядома, астатніх «падцяжачнікаў» група

амонаўцаў арыштавала ў глыбіні парку. 9 верасьня ў Цэнтральным судзе сталіцы над брытаголовымі прайшлі хуткія суды. Пяць паўнадцатіх бэйбусаў атрымалі па 15 сутак, непаўнадцатіх адпушцілі.

Р.С. Цікава, як ацінвае падвойны сваіх маладафронтаваўцаў лідар МФ?

Назіральнік

Сяргей БАЛАХОНАЎ

Ня ўжо тая сьветлая, з пра-галінамі, галава, якая дакуме-кала вярнуць савецкую практику пасълявэнэушнага разъмер-каванія, спадзявалася на непе-раадольнае захапленне выпус-кнікоў і гарачую прэданасць родзіне ў асобе тав. МІ 0001 за вазможнасць трудаўстройства? Шукаць лёгіку алягічнага гэтак жа складана, як калупаць у носе мезенцам левае нагі, калі ты, вядома, ня ё...

Пасъля пяці гадоў ладнага навучання з дыплём зусім не абы-каго, я ня думаў і не жадаў патрапіць у вёску з рамантнай называй Белае Балота. Белае Балота — вёска пад Рэчыцай, але за 10 км ад чыгункі, калі шыба-ваць па Залупінскім тракце, выкладзеным з плітаў з друзоўкаю гострых каменьчыкаў. Пэўна, нейкі расейскі праектаўца выг-

БЕЛАЕ БАЛОТА

вараўся, насталгуючы па абся-гах сваёй здаравеннай мэтраполіі, бо напрасткі ад станцыі было бы кіляметраў 5—6.

Некалі адзін мой сябар жартаваў, што Рэчыцкі раён у часы першынства сцягі ўваходзіў у арэал пражывання нэгроіднай расы. У дачыненіні да Б.Б. гэта падалось зусім слушным. Нібыта даарыйскія аўтахтоны пабя-лелі разам із сваім балотам, за-хаваўшы рысы архаічнае съя-домасці. Адна настаўніца пра-гаварылася: «Ніхто із нас белым ня стаў, усе мы чорныя». Но таму я гэтак лякаюся пэрспек-тыўы загрузнучу ў Б.Б. усур'ёс і надоўга. Іх немагчыма зразу-мець. «Скажыце, калі ласка, а дзе тут у вас школа?» — спы-

таўся я ў людзей на ўскрайку вёскі. — «А хір яе знае. Хіба яна тут?» — прагучэла ў адказ.

Яшчэ ў раённым аддзеле адукациі мяне папярэдзілі, што дырэктар у белабалоцкай школе малады і очань дажа прагрэсіўны. Дырэктараў век сапраўды блукае між сарака а пяцюдзесяццю гадамі. Аб прагрэсіўнасці съведчыла ад-сущнасць у ягоным кабінэце партрэта Лукашэнкі. Тамака вісіць ніштаватася палатно з чэрапам правадыра ўсіх-всіх басоты. Абрывістасць фра-зай, загальманаванасць у маў-леныні і ў міміцы выказвалі агромністую тугу. Пазней высветлілася — то туга за савецкай імпэрыяй. Вось жа,

дзе варта быць

Ці ведаеце вы, што такое Вайшкуны? А дзе знаходзяцца Блакітныя азёры? Калі не, дык спытайце ў менскіх мастакоў, што часам жывуць і працуць у гэтым ужо руб. легендарным сярод багемы.

17 верасьня тым, каму не шта гаворыць імя Сяргея Алейнікава, хто памятае беларускую футбольную восень 82-га, для каго слова «Дынама» ў тых часы значыла славу Беларусі, варта быць на менскім стадыёне «Дынама». Сяргей Алейнікаў, зорка ўсходняе футбулу, выйдзе на газон у якасці гульца апошні раз. Выйдзе ў складзе пастаралага «Дынама» ўзору 82-га году, каб згуляць супраць са старшай зборнай даўно ня існай краіны. Дзеля большага кайфу перад матчам варта выпіц «Жыгульёўскую», выкурыць пачак «Арбіты» і паслухаць «Песьняроў». Фанацец лепш пад флагам БССР.

З надыхам восені ў Менску пачынае абуджацца тэатральнае жыццё. 14 верасьня ў Доме афіцэрў «Малы тэатар» Ігара Забары дае «ART», пастаўлены Мікалаем Пінгінім па п'есе Ясьміны Рэзы. Поўная тоннага гумару гісторыя мужчынскага сяброўства ў выпрабаванні яго на шчырасць багемнаю атмасфераю Парыжу. Пачатак а 19-й гадзіне. Цана квіткоў 300—900 тыс. руб.

А наступнымі днімі 15 і 16 верасьня на сцэне Палацу прафсаюзаў нас чакае новая суперечка з рэжысурай Мікалая Пінгіна. Гэтым разам маэстра ў супрацоўніцтве з антэрпрэнё-

ARCHE
КАБЕТЫ 3-1999
КЕЙТ МІЛІТ
СЭКСУАЛЬНАЯ АЛІГАРХІЯ
ЗЫМЦЕВА МАЙБАРАДА
ПЛЯЖНАЯ СІСІЧКА
СЮЗАН СОНГАР
ПРА ФАТАГРАФІЯ
ІРЫНА ШАБЛОСКАЯ
ЖАНОЧНА ДОЛЯ
АДАМ ГЛЁБУС
ЯНА ІЯ

ды БПСМ. Сакратаром першаснай ячэйкі маладых патріотов зьяўляецца дачка дырэктара й настаўніцы матэматыкі. Здаецца, будзе мне каму двойкі стаўляць. Дзеці ў школе розныя, але працаўцаў ахвоты мала і ў іх, і ў мяне.

— Разумееце, я тутака прымусова настаўнічаю.

— Што, сілай заставілі?! — не паверылі дзеці.

Затое ўжо на першых уроках я даведаўся, у каго бацька «галубы», колькі каштую самагонка (200 тыс. удзень, 300 уначы), пачуў, што «дзевачак» у 10 клясе няма, што ў 8 клясе «е малы — настаяшчы алкаголік». Празнаў таксама, што вёска зусім не даарыйская, ёй 75 гадоў, а раныш там было балота з белымі лілеямі і белымі бярозамі навокал. А жыхары Б.Б. завуцца праста балацянамі.

6 ТЭМА

Наша Ніва [22] 13.09.1999

60 гадоў адзінства, 60 гадоў чаканьня

Працяг са старонкі 1.

Паводле згадак старога віленчука Лявона Луцкевіча, у верасьні 1939 года, калі Вільню зрабілі сталіцай Заходній Беларусі ўжо афіцыйна, ні ў кога ў горадзе гэта ня выклікала зъдзіўлення. Літоўцаў на той час тут было ўсяго два працэнты. Новая ўлада, якая ва ўлётках па-беларуску пісала, што прыйшла сюды «на вякі», першай спрэвай узялася за вызваленіе тутэйшых беларусаў у Сібір. Праўда «вякі» працягнуліся менш за месяц. Аднак і таго месяца хапіла, каб абеязгавіць тутэйшую беларускую масу, бо вывезвальні першым чынам інтэлігенцыю. Як, дарэчы, і па ўсёй Заходній Беларусі. Людзям, якія прысьвяцілі жыццё свайму народу, камісары пісалі ў прысудах адно слова: расстрэляць.

Якой была б сёння Беларусь, калі б тады, у 39-м, засцялілася з Вільніем? Няма сумневу, што яна была б іншай. Без таго лішку русіфікацыі, які захрас у сывядомасці кожнага беларускага чалавека невытлумачальнымі стопарам, а краіну трymае на мяжы небыцця, якія кажучы ўжо пра цывілізацыю адставаньне ад суседзяў — тых жа літоўцаў. Тут выйшла як у латарэ. Мы з Вільніем адчувалі б, як нацыя, сваю поўную кандыцыйнасць і значна лягчэй пакінулі б невядома чую савецкую родзіну ў 91-м. А выйшла, што гэтая кандыцыйнасць дасталася літоўцам, і сёння яны гавораць пра сваё нацыянальнае адраджэнне як пра мінулы этап, які яны праішлі без стратай.

Яшчэ адно наступства — Лукашэнка. Выбар нацыі. Заходнебеларускія людзі пад Польшчай настолькі ражучы памянялі сваю нацыянальнасць на сацыяльнасць, што масава ірваліся за ўсходнюю мяжу. Яны, нібы матылёнкі на агонь, ляцелі ў той камуністычны рай, іх тут жа арыштоўвалі і расстрэльвалі як польскіх шпіёнаў, а абліютная большасць іхных суплеменінкаў у Польшчы пазірала на іх з зайздрасцю і марыла пра прыход Чырвонай Арміі, за што палікі часта блыталі іхнью нацыянальнасць са словам «бальшавік». Яны выбіралі сацыялізм гэтаксама, як пасля выбіралі прэзыдэнта. Гэта той самы выбар. Яшчэ кажуць, што галасавалі яны ня за, а супраць — Кебіча. Слушна. Яны галасавалі супраць панылага і беднаватага польскага капіталаў за той съветлы і малады калгасны лад, які праз гады ўвасобіўся ў персоне дырэктара саўгасу.

Так ня наша гісторыя пра нас перацякае ў ня нашу сучаснасць, у якой нятульна ані старому камуністу, ані юнаму нацыяналісту. Ані гісторыку, які мучаецца над фармулёўкамі не сваёй гісторыі. 17 верасьня чарговы раз падказвае, што нам, нацыі і краіне, замінае ў разыўціці. Нельга жыць паводле чужых падручнікаў і ўяўленіяў, глядзець расейскую тэлевізію і чакаць аб'яднання з Расеяй гэтаксама, як продкі чакалі прыходу Чырвонай Арміі. Ні да чаго добра гэта не прыводзіць. Нельга жыць, чакаючы.

Сяргей Паўлоўскі

Заходняя Беларусь, Нясвіж, касцёл

ПЕРАД «УЗЬЯДНАНЬНЕМ»

Якуб НАВАГРАДЦАЙ

1 верасьня 1939 г. у 5.45 нямецкія войскі напалі на Польшчу. З верасьня 1939 г. Францыя і Брытанія абвясцілі вайну Нямеччыне, што ператварыла яе ў другую сусветную. Польская армія змагалася, але ўжо 6 верасьня немцы ўзялі Кракаў, а 8 верасьня дасягнулі прадмесція Варшавы. Праз тыдзень 35 польскіх дывізіяў былі ці разгромленыя, ці акруженыя ля Варшавы. 17 верасьня пасля некалькіх дзён мужнай абароны было захоплене Берасцьце з берасцейскай крепасцю разам.

Нягледзячы на бліскучую перамогу, Гітлер нэрваваўся, чаму Савецкі Саюз не ўступае, як дамоўлена, у вайну. Немцы выйшли на заплянаваны рубеж і ў некаторых месцах нават перайшлі яго. Сталін і Молатаў марудзілі з пачаткам, бо не хадзелі выглядаць у вольным съвеце агрэсарамі. І Москва знайшла выдатнае выйсьце з той сътуацыі: дачакалася моманту, калі нямецкая армія дайшла да заходнебеларускіх і заходненіжнікіх земляў. Цяпер Савецкі Саюз меў «законную» падставу захопу часткі польскіх земляў, бо гэта была абарона беларускага і ўкраінскага насельніцтва. Міт быў створаны надзвычай удалы. Некаторыя артадаксыяльныя гісторыкі карыстаюцца ім і да гэтай пары.

17 верасьня пачаўся захоп Польшчы з усходу. Так, мясцове насельніцтва сустракала савецкую армію кветкамі, але быў і супрапоці, як напрыклад, баі з чырвонымі каля Горадні. 22 верасьня 1939 г. у Берасці адбыўся сумесны парад нямецкіх і чырвоных войскаў. Па афіцыйных падліках, савецкія жаўнеры стратілі ў Заходній Беларусі і Заходній Украіне 737 чалавек забітымі і 1862 паражанымі

Заходняя Беларусь, Морач (Клеччына). Эх, музыкі, дайце жару...

«ЗДАРОВА, ТАВАРЫШЫ,

Алег ГАРДЗІЕНКА

У другой Рэчы Паспалітай адчуваўся нацыянальны ўціск. Польская дзяржава надта дбала пра ўласную бяспеку і перасыльдала некаторыя беларускія партыі кшталту Грамады і КПЗБ. У турмы саджалі пераважна камуністаў. Праўда, ніхто іншы не быў расстрэляны ў не было ГУЛАГу, у адрозненіе ад СССР. Беларускі драматург Францішак Аляхновіч у сваіх мэмуарах «У капцюрох ГПУ» ўспамінаў, як яго амбенівалі ў 1933 г. на станцыі Негара-лае на Браніслава Тарашкевіча. Аляхновіч, пасля сямі гадоў Салаўкоў, прывезлі непаголенага, апранутага ў старую зношаную куфайку. А дастаўлены з гарадзенскай турмы Тарашкевіч быў у модным палітоне, прыгожым капелюшам. Так па-рознаму выглядалі вязні дэмакратычных Саветаў і буржуазнай Польшчы.

Да «ўсходніх крэсаў» даходзіла моцная савецкая прапаганда. Людзі верылі, што ў Савецкай Беларусі іхныя браты жывуць больш заможна. Той, хто нелегальна пераходзіў мяжу на ўсход у пошуках лепшай долі, назад, як правіла, не вяртаўся, так што не было каму распавесці пра жорсткую праўду жыцця ў «самай вольнай краіне». Можа, таму ў беларускіх вёскіх і гародох савецкае войска сустракалі з кветкамі. Максім Танк напісаў з гэтак нагоды верш «Здарова, таварышы, дойга чакалі...»

За Чырвонай Арміяй на землі заходніх беларусаў падехалі беларускія музыки, пісменнікі, мастакі, галоўнейшая задачай якіх было распавядаць «вызваленым» ад палякаў, як добра жыць і працаўваць у Савецкай Беларусі.

Заходняя Беларусь, Давыд-Гарадок (Столічына), крыж убраюць кветкамі на Макавея

НЕАКТУАЛЬНАЯ

Сяргей ХАРЭЎСКІ

Падзеі верасьня 1939-га ў гісторіі нашага мастацтва займаюць вузка акрэсленое месца. Пасля хвалі жывапісных і графічных твораў, зробленых да 1941 году, ніхто не вяртаўся да гэтая тэмы ў паваенны час. Нягледзячы на чырвоную дату «17 верасьня» ў беларускіх календарах, пра яе мала хто згадваў. А новае пакаленіе беларусаў мала што пра гэта і ведала...

Пару радкоў у савецкіх падручніках мала што прасвятлялі. Аднак праўда пра той год вытыркалася ў паўсядзённым беларускім жыцці. Памятаю, у кватэры аднаклясыніка я засыпей госьця — калярытнага дзеда з даўжэйшымі чорна-сарэбрынімі вусамі, па-уланску закручанымі ўгору. Стары вайсковы дзеяцель франч спраўляваў мяне на пытаньне: «Дзядуля, а вы ваявалі?» — «Вядома! Як і ўсе... Ахоўвалі тэлеграфныя лініі, каб бандыты дратоў не паразілі!» — «Якія такія бандыты?» — запытаўся я. «Якія? Маскоўскія, халера на іх...» — быў адказ. Я асплюніаў. Як патлумачыў пазней аднаклясынік, ягоны дзед і насырэц быў уланам у Войску Польскім, адседзей у лягерях, пасля недзе быў у Іране, Італіі... У маёй галаве менскага школьніка ўсе веды па гісторыі БССР пас-

тупова ператвараліся ў кашу.

Які пакарыўся я ў школе, а пазней і ў мастацкай вучэльні намаляваў што-небудзь на гэты сюжэт, настаўнікі мякка, але катэгарычна адгаворвалі. Беларускія ж мастакі, не паспяваючы адсачыць чарговы выгіб лініі партыі, наогул адклалі гэтую тему ўбок. А створанае перад войной патанула ў музейных сховаках. Найперш таму, што ў большасці тых твораў былі выяўленыя Вільні ў Беласток, якія па вайне апынуліся за нашымі межамі. Каб не вярэдзіць нацыянальную съведомасць, на іх мусілі забывацца. Ды ў Польшчы стала па вайне братнай краінай. Згадваць быў звады было некарэктна. Ды і асобы, выяўленыя на тых палотнах, прапалі. Трэ было забыцца і пра іх.

Адзін з найбольш адметных тых твораў — «Сустрэча савецкіх танкістаў у Беластоку. 1939 год» Манасzon, які цяпер у каталёгах завецца сціплей — «Сустрэча з танкістамі». Шмат людзкіх тыпажоў, якія слухаюць танкіста-багагура. Куток старога гораду. Даходка. Брук. Першапачатковая, праўда, ён пісаў Вільню, але давялося крхы перапісаць і перайменаваць, каб выставіць у 40-м у Москву. На той жа маскоўскай Усесаюзной выставе «Наши дасягненні» было выстаўленае і яшчэ адно палатно Манасzon —

Наша Ніва [22] 13.09.1999

ДОЎГА ЧАКАЛІ?»

горы ці на мора адпачыць... У нас настаўнікі таксама атрымоўвалі па 400—500 рублёў, але хапала ім з сям'ёй адно на хлеб бы бульбу».

Такім пабачылі жыцьцё «гаратонных» беларусаў прышэльцы з Саюзу. А за агітатарамі прыйшла новая адміністрацыя, якая стала заводзіць новых парадкі: пачаліся мітынгі з іхнай бясконцай балбатнёй, пошуки «ворагаў». Але́сь Аляхнік, дзяляч беларускай дыяспары ў Аўстраліі, які тады быў дзесяцігадовым юнаком, згадвае: «Тады ж пачулася ѹ першыя «апраўданыя» камуністай за іхныя няўдачы й наўмельства ў гаспадаранні ў Заходній Беларусі. Самым распаўсюджаным апраўданынем была «засуха», і я сам чую, як палітрук аднойчы сказаў маме: «Вот чёрт побери, куда б мы ни пришли — везде начинается засуха!».

Але, напэўна, саме парадак сальнае съведчаныне прыводзіць у сваіх успамінах Барыс Рагуля, удзельнік беларускага нацыяналь-

нага руху часоў нямецкай акупацыі й дзяляч эміграцыі. Ён служыў у польскім войску і ўдзельнічаў у польска-нямецкай вайне 1939 г. Апынуўшыся ў палоне, уцек і перайшоў мяжу з Савецкім Саюзам. Калі з таварышамі дайшоў да першай хаты на савецкім баку, дык спужаны гаспадар запытаўся, хто яны такія. «Мы адказали, што венапалонныя, — згадвае Рагуля, — уцяклі ад немцаў і толькі толькі апинуліся на радзіме... Селянін паглядзеў на нас і сказаў: «Дурні! Вяртайцеся да немцаў і прыходзьце разам зімі, каб вызваліць нас!... Ён дадаў, што мы зрабілі найвялікшую памылку, калі ўцяклі ў Савецкі Саюз».

Новы савецкія ўлады, забраўшы беларускую зямлю, пачала ўсталёўваць свае законы: амаль адразу аддала Вільню літоўцам, узялася ствараць калгасы. Пачаліся арышты заможных сялянаў, асаднікаў, паноў, чыноўнікаў, якія служылі польскай уладзе. Пацягнуўся эшаўлены, у якіх людзей, як быдла, вывозілі на ўсход. Пачаліся шырокія арышты сярод інтэлігенцыі. Выразалі ўсіх тых, хто так ці інакш не падзяляў камуністычныя погляды. Некалькі тысячячай жаўнероў і афіцэраў польскага войска знайшлі свой вечны прытулак у лясох над Кацінню.

Большасць насельніцтва цярпіла зносіла пакуты, іншыя супраціўляліся. Людзі чагосяці чакалі, не навідзячы новую ўладу... Можа таму ў чэрвені 1941 г., як і ў верасні 1939 г., выходзілі з кветкамі ѹ хлебам-сольлю, толькі цяпер яны ўжо сустракалі немцаў, спадзеючыся, што горш, чым пры Саветах, ніколі ня будзе. Беларусы ѹ чарговы раз памыліліся... ■

Заходніяя Беларусь, Мядзел, кармэліт бласлаўляе

ТЭМА

«Зніянацку», якое ілюстравала дзейнасць партызанаў супраць польскіх жаўнероў. А побач у той экспазіцыі віслі «Народны сход Заходніяя Беларусь ў Беластоку» Мадорава, «Беласток — савецкі» Давідовіча і Ціхановіча, «Белапаллякі гаспадараць» Рана, «Разброяннне польскага атрада» Бржазоўскага, «Арышт савецкіх агіттараў» Андруховіча ды яшчэ тузін палотнаў на падобныя тэматы.

Сярод іх хіба толькі карціна Мазалёва, тады яшчэ зусім маладога мастака, «Горадня. 1939 год», засталася ѹ аналаз беларускага жывапісу. На палатне — гарадзкі пэйзаж. Прыбяры дату — і нічо-

га не застанецца ад вераснёўскай драмы.

Было на той выставе перад савецка-нямецкай вайною і багата графічных твораў. Толькі з Беластоку выстаўляліся тады Краеўскі, Хричаноўскі, Малірэвіч ды Тыбер. Але найбольшы посыпех мела сэрыя графіка Гэмбіцкага, прысьвячаная вайне з Польшчай. Калі я цяпер гляджу на ягоныя дрэварыты, скажам, на аркуш «Рэжув драты», дык згадваю міжволі дзеда свайго аднаклясніка. Таго самага ўлана, які съцярог тყы драты і патрапіў за гэта ѹ выгнанье. Туды ж патрапіў і мастак Гэмбіцкі, рэпразаваны перад самай вайною. А дзясяткі палотнаў ды малюнкаў, якія адлюстравалі верасень 39-га, патрапілі ѹ запасынікі, разам з самой тэмай... ■

Ібрагім Гэмбіцкі. «Разгром сялянамі польскіх акупантав», 1939

Заходніяя Беларусь, Буйвідзішкі (Браслаўшчына), апошні старавер, а за ім — стараверская царкоўка

З АГНЮ ДЫ Ў ПОЛЫМЯ

Карэспандэнт «НН» спытаўся ѹ аўтарытэтных людзей Гарадзеншчыны, якім яны бачаць тое ўзыяднанне 17 верасня 1939 году ѹ лютэргу сёньняшняга дна.

Беларускі этнас стаў адзіны

Але́сь Астроўскі, прафэсар Гарадзенскага мэдінстытуту:

«Аўяднаныне злу́чыла дзя́ве часткі аднаго беларускага этнасу на яго геаграфічнай прасторы. На жаль, ня ўсёй. Іншая справа, якім чынам адбываўся тое «ўзбуйненне» Беларусі. Урэшце, пасля Рыскай мірнай дамовы 1921 году кожны адукаваны беларус разумеў, што ні польская, ні бальшавіцкая ўлады — не ягоныя. Беларусы не запрашалі ў Рыгу. Таму ѹ дамова Рәсеi і Польшчы для беларусаў ня мела ніякай юрыдычнай сілы. Ці пугай, ці бізуном, а баліць аднолькава. Першыя душылі ѹ Сібіры, другія ѹ Картуз-Бярозе ці Вронках. І тыя, і тыя імкнуліся падарваць беларускі генафонд, расцесіваючы яго на прасторах Рәсеi ці Польшчы.

Але заходніму беларусу пашчасыціла больш, чым яго ўсходніму брату. За 18 гадоў улады Рэчы Паспалітай судом да пакарання съмерцию прыгаварылі каля 300 актыўістуў камуністычнага руху, сярод іх ня так шмат беларусаў. У савецкіх лягерох заўнілі сотні тысяч беларусаў.

Што да адрозненіння, дык гарадзенскі акадэмік Юры Астроўскі з апорай на біялягічныя дасыледаванні давёў, што жыхары заходніяя ѹ ўсходніяя Беларусі не адрозніваюцца».

Пасыль надышло ацьверазеньне

Сямён Домаш, сябра Прэзыдіюму Вярхоўнага Савету, старшыня «Гарадзенскай ініцыятывы»:

«Адзін народ — адна краіна. У гэтым сэнсе аўяднаныне Заходніяя Беларусі з БССР аўтэктывна справядлівае. Але дасланныя партыйна-савецкія і гаспадарчыя кадры прынеслі з сабой і сталінскія мэтады кіравання. Недавер да мясцовага насельніцтва даходзіў да абсурду. Да 1941 году ѹ КП(б)Б было адноўлена толькі 17 чалавек з разагнанай Сталіным КПЗБ. Нават нацыянальны герой Беларусі Сяргей Прытыцкі, намеснік старшыні Беластоцкага аблвыканкаму, быў прыняты ѹ партыю паводле спіцыяльнага рашэння бюро кампартыі распублікі. Што тады казаць пра шараговых камуністуў?

Нельга нічым апраўдаць рэпресіі. НКВД выконваў інструкцыю Панамарэнкі: пазбаваць волі ўсіх памешчыкаў і паліцэйскіх. Разам з гэтай катэгорыяй людзей былі высланы дзясяткі тысяч абсолютна невінаватых грамадзян польскай нацыянальнасці. Адгалосак негатыўнага стаўлення да палякаў адчуваецца ѹ сёньня.

18-гадове жыцьцё «пад Польшчай», адсутнасць калгаснай систэмы, прага зямлі, умень-

дымкі і рэчы заходнебеларускіх аўтараў, так званых ворагаў народу, і прыхоўваў «да лепшых часоў». Гэта сведчыла пра тое, што пасты і пісменнікі Заходніяя Беларусі, якія аддавалі перавагу методу сацыялістычнага рэалізму, увачавідкі пераканаліся ѹ сваёй памылкы ва ўспрыяцці савецкай улады. Тое, што бачылася здаёў прыгожым і прываблівым, насамрэч аказалася жахлівай рэчаіснасцю. Але сілы для адкрылага змагання з новым ворагам не знайшліся».

СССР зъдзейсніў аграсію

Віктар Шалкевіч, бард:

«17 верасня 1939 году Савецкі Саюз нанёс Польшчы ўдар у сыніну. Пра якое вызваленне і аўяднанне можна казаць, ведаючы пра патаемны зговар Сталіна й Гітлера? Быў звычайні падзел драпежнікамі захопленых тэрыторый. А на радасцях фашисты ѹ камуністы ў Берасці і Львове наладзілі сумесную вайсковыя парады. Ці гэта ня доказ сапраўдных мэтага паходу Чырвонай Арміі, «вызваленія аздзенакроўных братоў-беларусаў і братоў-украінцаў»?

Мая маці была съведкаю тых жахлівых падзеяў. Неаднойчы распавядала мне, як вывозілі вяскоўцаў «на Сібір». Гэта было ѹ сінені 1939 — студзені-лютым 1940 году. Амаль голых людзей выкідавалі з хаты. І цягнуліся тых конных абыозы ѹ страшныя маразы да чыгунак. Нешта не чуваць было, каб сяляне масава вярталіся паслья да родных котлішчаў. А беларускія і польскія «партызанкі» хіба ня там мае свае канані? Паслья такай несправядлівасці і зъдзеку міжволі ўхопісься за зброю. У Заходніяя Беларусі вялася сапраўдная грамадзянская вайна. Нават паслья 1945 году аддзелы Арміі Краёвай і беларускіх патрыётаў не скарыліся Саветам.

Кожны бачыць у даце 17 верасня 1939 году тое, што хоча пабачыць. А я стаю на сваім — далучынне адбылося шляхам захопніцкай аграсіі. Вызваленіе!.. Тое саме, што калі б Беларусь узяла ѹ заатакавала Злучаныя Штаты, лямантуючы пры гэтом аб бядчай долі браткоў-беларусаў, што атабарыліся ѹ ЗША. Між іншым, вызваляць Заходнюю Беларусь Чырвоную Армію нікто ня клікаў. Здаецца, такая думка Сталіну прыйшла ѹ галаву толькі ў жніўні 1939 году, калі на парадку дні ўстаў перадзел Эўропы».

Аптыгаў Антон Лабовіч

Заходніяя Беларусь, Лагішын (Лінічына), скупляюць агаркі

Заходніяя Беларусь, балтысты, хрышчэнне на Гарыні

БЕЛАРУСЫ ЗАХОПЛЕНЫЯ ЗАХОДНІМ ЛАДАМ, АЛЕ

Чвэрць веку таму, калі я яшчэ быў бальшавіком, значная частка польской палітычнай і навуковай эліты думала пра Беларусь як пра ўсходняе крэсы. Цяпер палякі ведаюць, што іхнай краіне патрэбная незалежная Беларусь. За дванадццаць пяць гадоў адбыліся станоўчыя змены. Я перастаў быць бальшавіком, а польская эліта перастала глядзець на Беларусь як на крэсы, — кажа Станіслаў Шушкевіч, сέньня адзін з лідероў апазыцыі.

У нейкім сэнсе Польшча для беларускай апазыцыі сέньня — тое самае, што ў вясімдзясятых гады для «Салідарнасці» былі заходнія краіны. Не ў такой, праўда, вялікай колькасці, бо ў Польшчу эмігравала дзеля палітыкі сама болей некалькі дзесятак беларусаў.

Есьць і яшчэ адна істотная розніца — грамадзяне Беларусі могуць без перашкодаў перасякаць польскую мяжу, дастаткова даступнага паўсюль і таннага ваўчара. Дзеякуючы гэтаму апазыцыянеры альбо людзі зь незалежнымі поглядамі могуць прыяжджаць у нашу краіну, каб — як сказаў адзін з іх — «заправіць акумулятары», адчучы сябе вольным. Робяць яны гэта часта — у tym ліку і Станіславу Шушкевічу. У сваю чаргу, дзеячы БНФ наносяць візыты свайму правадыру Зянону Пазьняку.

— Для беларускай палітычнай эміграцыі Польшча — найлепшая краіна. З усіх ёўрапейскіх дзяржаваў, акрамя тых, што належалі да СССР, найлепей беларускую суітую разумее менавіта Польшча. Палякі самі былі пад расейскай акупацыяй і ведаюць, што значыць маскоўская палітыка, — кажа Пазьняк, які мае ў Польшчы від на жыцьця.

У 1996 годзе, баючыся за сваё жыцьцё, ён выехаў у ЗША, дзе атрымаў палітычны прыстанак. А ягоныя жонка і дачка падобны статус атрымалі ў Польшчу. Тут урэшце асеў і сам Зянон Пазьняк.

— Адсюль блізка да Беларусі, — кажа ён, — межы празрыстыя, можна падтрымліваць контакты з калегамі ў апазыцыі, і мова падобная, псыхалагічна лягчэй, асабліва таму, што адчуваю падтрымку. Калі ў 1996 годзе зацікаўленыне Беларуся было вельмі вялікае і я выступаў у польскай тэлевізіі, дык потым на вуліцах у Гданьску ці Варшаве, нават у трамваі, людзі выказвалі мне сваю сымпатию, салідарнасць.

Падазронныя сваякі добрай настаўніцы

— У савецкай пропагандзе ў Беларусі палякі адыхрывалі негатыўную ролю. Гаварылася пра «польскіх паноў», падкірэслівалася іхнай чужасць, імі настраивалі і адначасова іх жа высьмейвалі. І такі стэрэатып яшчэ існуе, хоць, зразумела, не сярод арыентаванай на заход інтэлігенцыі, — кажа Лявон Барщэўскі, намеснік дырэктара Беларускага Гуманітарнага Ліцэю і адзін з лідэраў БНФ.

Як прыклад такой пропаганды, Барщэўскі згадвае твор Янкі Брыля «Сіроны хлеб». Там ёсьць вельмі станоўчы пэрсанаж — польская настаўніца. Але каб

«Што думаюць пра нас іншыя» — такім пытаннем задалася польская газета «Greczynopolska». Ці зъмяніўся вобраз Польшчы і палякаў за апошнія 10 гадоў вызначальных пераменаў у ладзе і гаспадарцы краіны? У цыклі «Як нас бачаць і пішуць» ужо апублікованыя матэрыялы ўласных карэспандэнтаў газэты з ЗША і Канады, Нямеччыны і Англіі,

магчы нешта такое апублікаваць, Брыль мусіў увесыці ў твор не-калькі іншых палякаў, адмоўных і падазроных.

На думку Зянона Пазьняка, «у савецкай Беларусі рэалізоўвалася маскоўская палітыка ў дачыненіі да Польшчы. ПНР афіцыйна была братнай краінай. Прынамсі вонкава гэта выглядала на дружбу. Камуністычная пропаганда асабліва палякаў ня біла. Паводле

рэатып настолькі нацыяналізны, колькі клясавы, грамадзкі, які вынікае з дамінавання Польшчы ў даунія часы. Гэта анахранізм, які памрэ. Для маладзейшых беларусаў паляк увогуле зынік з далягліду — і з маентку, і з гораду. Крыніцы стэрэатыпу ссохлі, і ён жыве толькі ва ўяўленнях старэйших людзей. Пакаленіне маіх сыноў, калі чуе што паляк — гэта пан, дык думае, што гэта жарт, бо

Расеі і Літвы, Італіі і Швейцарыі, Аўстрый, Францыі і Вугоршчыны. Нарэшце чарга дайшла і да беларусаў. У матэрыйле Ежы Гашчынскага гутарка ідзе пратое, які вобраз палякаў і Польшчы існуе сёньня ў нас. Ці варта дадаваць, што малюючы вобраз палякаў і Польшчы, беларусы найперш стваралі вобраз сваёй нацыі і сваёй краіны.

вyeцца Зянон Пазьняк. — Ён застаўся ў мінуўшчыне, яму здаецца, што калі нехта ходзіць у касцёл, дык ён паляк.

Сёньня працягваюць памылкова злучаць каталіцызм і польскасць, — падкрэслівае прафэсар Адам Мальдзіс, дырэктар Нацыянальнага Цэнтра імя Францішка Скарыны. — Але насамрэч каталік неабавязковы мусіць быць з польскай сям'і. Забываеца тое, што ў 30-я гады XIX ст., калі скасавалі Вунію, калі мільёну ўніятаў, гэта значыць беларусаў, перайшлі не ў праваслаўе, а ў каталіцызм. Адтуль цяперашнія беларусы каталікі.

Прафэсар Леанід Лойка, гісторык з БДУ, успамінае, як яшчэ ў 50-я гады ў добра вядомай яму вёсцы Сакоўка, 40 км на ўсход ад Менску, жыхары на працягу ўсяго году былі беларусами:

— Толькі перад Божым Нараджэннем вёска падзялялася на палякаў, гэта значыць каталікоў, і рускіх, або праваслаўных.

— У некаторых месцах і на далей беларуская мова ўважаецца за штодзённую, а польская — за вышэйшую, съвяточную. Так адбываецца ў старых засценках, дзе жыла пераважна шляхта, — кажа прафэсар Мальдзіс, прыводзячы ў прыклад вёску Кемелішкі і ваколіцаў Быстрыцы з свайго роднага Астравецкага раёну (на паўночны захад ад Менску, у кірунку Вільні). — Што цікава, ксяндзы палякі прамаўляюць казань па-польску пераважна ў тых вёсках, дзе жыве беларуское насельніцтва, тады як у вёсках, дзе насельніцтва часцей ужывае польскую мову, ёсьць ксяндзы, якія па-польску добра ня ўмеецца. Ня ведаю, ці гэта выпадкова.

Літанія і квіток у кіно

Перакананыне пра тое, што каталіцызм звязаны з польскасцю, калі-нікалі выкарыстоўваюць прыхільнікі блізкай інтэграцыі з Москвой. Некалькі месяцаў таму газета «Славянскі Набат» (выданые найбуйнейшага менскага рынку) пераконвала, што палякі і каталікі ў заходній Беларусі могуць пачаць змагацца за аўтаномію, што пагражае паўтарэннем Косава.

— Лукашэнка абвяшчае, што апазыцыянеры маюць польскія карані і думаюць пра аўтаномію, — кажа Зянон Пазьняк. — Я, паводле яго, таксама паляк, як і Шушкевіч, і ўсе каталікі. Гэта глупства яшчэ з савецкіх часоў, разлічанае на людзей забітых і неадукаваных.

Пра Станіслава Шушкевіча і некаторыя польскія крыніцы пішуць, што ён сын польскі.

— Мая маці і мой бацька былі беларусамі, — папраўляе былы старшыня Вярхоўнага Савету. — Маці была каталічкай, таксама як і бацька па кудзелі, якая малілася па-польску, але размовляла па-беларуску.

Ад бабкі Шушкевіч навучыў-

ся маліцца па-польску.

— Яна заахвочвала мяне такім чынам, што калі я авалодваў якой-небудзь літаніяй ці малітвой, дык давала мне гроши на кіно.

«Наша савецкая» гарчыца

— Польшча для нас прыклад, які паказвае, што можна не глядзець, што там было колькі гадоў назад, і хто быў кім, бо нейкія абвінавачаныя заўёды можна выставіць каму заўгодні, — кажа Шушкевіч, паводле адкупонія яздні фізык. Ён 25 гадоў падтрымлівае контакты з Польшчай, у 70-я працаўаў як выкладчык у Ягелонскім універсітэце.

— Я наведваў Польшчу шмат разоў, таксама ў тых часы, калі ў крамах не было нічога, апрач воцату і хлеба. Палітыкай авалодваў ня з кніг, а з таго, што работіася ў Польшчы.

Шушкевіч падкрэслівае, што ніколі ня ставіўся да Польшчы непаважлів. У адрозненьне ад тых дэпутатаў колішнага Вярхоўнага Савету, якія — «чаго лепш ня згадваць» — яшчэ зусім нядаўна лічылі, што ўсё дабро для Беларусі прыходзіць з Расеі, а ўсё зло — з Польшчы.

— Яны былі дэзарыентаваны. Ня мелі ведаў. Пазьней зразумелі, што памыляліся.

Сярод тых, што памыляліся, быў адзін з лідэраў апазыцыі, які сёньня актыўна шукае ў Польшчы падтрымкі, а яшчэ некалькі гадоў таму крътыкаў у Вярхоўным Савете Польшчу за шматвяковую «панскую» палітыку прыгнёту беларусаў. Іншы, відны сёньня апазыцыянэр, патрабаваў у парламэнціку буфэце «нашай савецкай» гарчыцы замест польскага «лайна», якое там падавалі.

Пах кавы і сасісак

— Я ў Польшчы ніколі не была, але мая сяброўка часта ездзіць. І кажа, увесь час чуе пах кавы з варшаўскіх кавярняў. Уяўляю, што ў вас ёсць так калярова і багата, — распавядала мне лястасца прадаўшчыца ў калхознай крамцы, 30 км на поўнач ад Менску, куды з базы трапляе, у лепшым выпадку, грузінскі гарбат.

Сюжэт пра поўныя польскія крамы зьяўляецца ў распаведах беларусаў вельмі часта. Нічога дзіўнага, бо шмат іх прыяжджае ў Польшчу на закупкі. Некалькі месяцаў таму на працягу аднаго дня я спаткаў у Варшаве на закупках трох беларускіх журналістў з розных рэдакцыяў. Яны прыхалі па адзінне: адзін прымяройшты ў гандлёвым цэнтры, другі аглядаў плашчы, а трэці кружляў калі кашуля ў краме на Маршалкоўскай.

Алена Стралкова, 32-гадовая публіцыстка і гісторык, першы раз была ў Польшчы пяць гадоў таму. Ужо тады забесьпичэнне зрабіла на яе вялікае ўражанье:

— Я хацела купіць чакаліяду з архамі, а прадаўшчыца пытала — каторую, бо іх было пяць відаў.

Станоўча пра новыя крамы і пра піва, «добрае, халоднае і ў вялікіх колькасцях», распавядае Міхал Бацян, дарадца беларускага пасольства ў Варшаве.

Фота Кжыштофа Мілера

яе, нармальнym чалавекам быў той, у каго нічога не было, а іншыя — абшарнікі, капиталісты, але неабавязковы палякі — былі дрэнными.

— Доўгія гады ў савецкай прэсе ў Беларусі Польшча была па-за ўсялякай крътыкай, — кажа Павал Якубовіч, галоўны рэдактар «Советскай Беларусі», органу адміністрацыі презыдэнта.

Пашана і няпрыязь

«Польскасць — тое самае што панскасць. Мы прагнем яе і байміся адначасова», — пісаў некалі Сакрат Яновіч, найбольш вядомы беларускі пісьменнік, які жыве ў Польшчы.

— Сёньня гэта ўсё менш ак

туальна і датычыць майго пакаленія, — кажа 63-гадовы Яновіч. — Маладое пакаленіе той панскасці не баіцца, ну, хіба трохі. Гэта вынікае зь лёгкімі гісторыі. Палякі ў Беларусі — гэта заўёды была «дышспара» — альбо горад, альбо маёнтак і ніколі — вёска. Вось чаму ўтварыўся стэрэатып, што беларус — гэта селянін, а паляк — пан у маёнтку альбо месціч. Гэта ст

яны гэтаксама, якіх палякі, ходзяць у джынсах.

— Аднак у Беларусі гэта яшчэ мае значэнне, — дадае Яновіч. — Звязаніце ўвагу, з якой паshanай і адначасова няпрыязью беларусы, якія гандлююць у Польшчы, вымаўляюць слова «пан». Здавалася б, яны павінны на сваёй мове казаць «спадар» ці па-расейску «гаспадін», а яны — не, паслугоўваюцьца словам «пан», якое, між іншым, турэцкага паходжання. Яны кажуць так, каб падкрэсліць, што размовляюць з палякімі. І гэта ў іхнай расейскай мове гучыць съмешна. Вельмі цікавая гэта эмацыйная афарбоўка, з якой на базары вымаўляюцьца слова «пан». «Слушай, пан!» — гэта ж кабарэ!

Польская вера

— Я беларус польскай веры, — так прадстаўляеца шмат каталікоў у розных рэгіёнах Беларусі, таксама і на ўсходзе краіны, якія да II сусветнай вайны не належалі Польш

ДЛЯ СЯБЕ ВЫБІРАЮЦЬ САВЕЦКІ

Праўда, ён лічыць, што смак пра-
дуктаў пагаршаецца:

— У 80-я гады я працаваў у
Варшаве карэспандэнтам «Ком-
сомольскай правды». Тады яшчэ
былі карткі на мясці, а мы з жон-
кай куплялі сасікі ў краме для
замежнікаў. Пах тых сасікі я
памятаю да сёньня. Цяпер яны
горшыя. Хоць якосьць каўбасаў
у Польшчы і так лепшыя, чым
на Захадзе, што я ведаю з улас-
нага досьведу, бо трох гады пра-
цаўшы ў Аўстрыі.

На думку Бацяна, у пар-
унашні з 80-мі гадамі ў Поль-
шчы адбылося шмат зьменаў у
звычаях і мэнтальнасці:

— Стала меней п'яных люд-
зей, як іду дадому, дык добра,
калі аднаго пабачу, а некалі іх
было болей. Людзі цяпер дбайць
аб працы, хочуць зарабіць.
Асабліва мне падабаецца мо-
ладзь, найперш студэнцкая, яе
прага ведаў.

Лявон Баршчэўскі, лідар
БНФ, у Польшчы пачуваўся доб-
ра нават у першай палове 80-х,
адразу пасьля вайсковага стано-
вішча. Тады яму было 25 гадоў
і ён выступіў як канфэранс у бел-
арускай праграме на Фэстывалі
Савецкай Песні ў Зялёной Гуры.

— Ведаю, які гэта быў час для
Польшчы, але для мяне і маіх
знаёмых гэта і так было свабо-
дай, — успамінае ён.

Рэкеціры з Заходняга вакзалу

Бывалыя беларусы прыяжджаюць у Польшчу з асьцярогай. Яны баяцца нападаў і разбояў на дарогах, рынках, што часта — як прызнае дарадца Бацян — учы-
няюць іншыя прыбышы з усхо-
ду.

Шмат хто пераканаўся, што
польская паліцыя не бярэ да га-
лавы злачынствы, у якіх ахвяры і выканаўцы — грамадзяне
краін былога Савецкага Саюзу. У
беларусаў нарастает перакананье,
што злачынцы з усходу вель-
мі добра пачуваюцца ў Польшчы,
а іхнія ахвяры ня могуць разъ-
лічваць на якую-небудзь дапамо-
гу.

— Злую славу мае Заходні
вакзал у Варшаве, дзе гарцуюць
рэкеціры з усходу. Яны патрабуюць па 50 даляраў ад чалавека,
— распавядае Алена Стралкова.

Пра такія дрэнныя бакі зна-
ходжаньня ў Польшчы піша бел-
аруская прэса.

На старонках «Советской Бе-
лоруссии», найбуйнейшай газэ-
ты, рэдка зьяўляюцца тэксты
пра здарэнні ў Польшчы, бо га-
зета ня мае ў нас свайго карэ-
пандэнта.

— Апошнім часам мы пісалі
пра пратэсты работнікаў абарон-
най прамысловасці, — кажа га-
лоўны рэдактар Павал Якубовіч.

Некалькі месяцаў таму шмат
месца ў прэсе займала тэма ўступ-
лення Польшчы ў НАТО.

— Альянс наблізіўся да на-
шых межаў, мы баяліся, што
гэта можа стаць пагрозаю для
Беларусі або для Саюзу Беларусі
і Рэспублікі. — кажа ён. — Пераважа-
ла аднак перакананье, што па-
лякі маюць права выбіраць сабе
ліц, што гэта іх уласная справа.
Зрэшты, гэтая тэма ўжо згасла.

Спрэчнае дваццацігодзьдзе

Мне даводзілася сустракаць
у Беларусі людзей, якія выказ-

валі шкадаваньне, што Юзэф
Пілсудзкі не далучыў да Поль-
шчы большай часткі беларускіх
земляў. Яны меркавалі, што гэта
абараніла б шмат вёсак ад кал-
хознага мысленія, што не

было б сёняня столькі ні на што
ня здатных, несамастойных
людей. Да сёньня відаць розніцу
у падыходзе да гаспадаркі,
да зямлі і да ўласнага падворку
паміж больш прадпрымальнай
і багатай заходній часткай Бе-
ларусі, якая ў міжваенны перыяд
належала да II Рэчы Паспалі-
тай, і ўсходній, на той час са-
вецкай.

Для іншых палітыкаў тыя
гады ў Польшчы былі найчар-
нейшим перыядам для белару-
саў. Зянон Пазняк съцвярджае,
што тагачасная Польшча
праводзіла найгоршую паліты-
ку ў дачыненьні да беларусаў.

— Дэпутаты адкрыта заяў-
лялі ў Сейме, што беларусаў трэба
палянізаваць. Старыя людзі
гэта памятаюць.

Прафэсар Лойка кажа, што
на тэму II Рэчы Паспалітай
гісторыкі ў Беларусі дагэтуль
гаворыць свой погляд:

— Нядайна мы парапаўні, як
жылося ў міжваенным часе
у савецкай Беларусі і ў Поль-
шчы. У лягеры ў Сыбіры трапі-
ла шматразова болей беларусаў,
чым у польскіх турмы. Эканамічна
таксама ў Польшчы ім было
лепей, чым у СССР. На карысць
савецкай Беларусі съведчыць
культурныя справы. Аднак для
поўнай ацэнкі нам увесь час бра-
куе матэрыялаў.

Зянон Пазняк належыць да той
группы беларускіх палітыкаў,
якія — як гэта выказаў цытата
данайшым Захадам, нават зь Літ-
вой ці Латвіяй. Толькі з Расе-
й.

Пазняк належыць да той
группы беларускіх палітыкаў,
якія — як гэта выказаў цытата
данайшым Захадам, нават зь Літ-
вой ці Латвіяй. Толькі з Расе-
й.

— Нядайна мы парапаўні, як
жылося ў міжваенным часе
у савецкай Беларусі і ў Поль-
шчы. У лягеры ў Сыбіры трапі-
ла шматразова болей беларусаў,
чым у польскіх турмы. Эканамічна
таксама ў Польшчы ім было
лепей, чым у СССР. На карысць
савецкай Беларусі съведчыць
культурныя справы. Аднак для
поўнай ацэнкі нам увесь час бра-
куе матэрыялаў.

— Нядайна мы парапаўні, як
жылося ў міжваенным часе
у савецкай Беларусі і ў Поль-
шчы. У лягеры ў Сыбіры трапі-
ла шматразова болей беларусаў,
чым у польскіх турмы. Эканамічна
таксама ў Польшчы ім было
лепей, чым у СССР. На карысць
савецкай Беларусі съведчыць
культурныя справы. Аднак для
поўнай ацэнкі нам увесь час бра-
куе матэрыялаў.

Шляхта пайшла за каралём

Менш эмоцыяль, чым гісторыя
апошніх сямідзесяці гадоў, вы-
клікае даўнейшай, з часоў I Рэчы
Паспалітай. У гэтай галіне белару-
сам цяжкай дамовіцца з літоў-
цамі, чым з палякамі. Спрэчка
ідзе пра тое, кім былі ства-
ральнікі Вялікага Княства Лі-
тоўскага.

— Вялікія роды, Радзівілі
або Сапегаў, мы лічым белару-
сікі, — кажа прафэсар Лойка.
— Ясна, што яны не былі
польскімі. Літоўскімі? Не, бо
даўнейшай Літве — гэта сёнь-
няшняя Беларусь, а даўнейшыя
ліцвіны — гэта сёньняшняя беларусы.

Дэнацыяналізацыя і паляні-
зацыя вялікіх беларускіх радоў
— балючая для беларусаў тэма.

— Аднак шляхта сама пай-
шила за сваім каралём, найперш у
Кракаў, а пасьля і ў Варшаву.
Віны Польшчы ў гэтым няма, —
падкрэслівае Леанід Лойка.

Яшчэ сёньня ў кнігарнях
Менску можна набыць выдадзені
некалікі гадоў таму кніжкі,
у якіх такія постаці як Станіслаў
Манюшка ці Тадэвуш Касьцюшко
прадстаўленыя як белару-
сы.

— Гэта эфект нацыянальна-
га адраджэння. На ягонай хвалі
пэўныя факты перабольшваюцца
ці неўласцівіцца інтэрпретаці-
ца. Некаторыя імкнуліся такім
чынам перамагчы свой комплекс
ніжэйшасці. Тут няма трагедыі,
гэта пройдзе, як дзіцячая хвароба,
— кажа прафэсар Адам Мальдзіс.

— Пэўныя гісторычныя по-
стаці належыць і Польшчы, і Бе-
ларусі. Як Манюшка і Касьцюшко,
а якіх відавочныя беларускія
карані. Але трэба найперш лі-
чыцца з іх нацыянальны съвя-
домасцю. Акрамя гэтага, не заў-
седы ўдаеца адназначна ак-
рэсльці, ці хтосьці належыць да
польскай культуры, ці да бела-
рускай. Яшчэ ў XIX ст. людзі
лічылі сябе найперш патрыётамі
рэгіёну, які Міцкевіч — Наваград-
чыны, потым Вялікага Княства,
а потым ўсёй Рэчы Паспалітай.

Адам Міцкевіч сёньня —
адзін з найважнейшых пісьмен-
нікаў, пра якіх даведваюцца ў
школах беларускія дзецы, у тым
ліку і ў расейскамоўных школах.

У авансковай праграме ёсьць
таксама творы Элізы Ашэжкі і
Генрыка Сянкевіча.

Пытаньне трактоўкі

Значная частка жыхароў
Беларусі не парапаўнаўвае сваю
краіну з Польшчай ці яшчэ да-
лейшым Захадам, нават з Літ-
вой ці Латвіяй. Толькі з Расе-
й.

— А ў гэтым выпадку па-
ропаньне выходзіць нядрэннае, бо
у Расеі ўвогуле не шануюцца
людзі працы, вэтэраны і пэнсія-
нэры, што паказвае паўсюль у
Беларусі даступная расейская
тэлевізія, — засмучаўшы многія
беларускія апазыцыянэры.

Гэту звязу заўважаюць
таксама дзеячы Звязу Палякаў
у Беларусі (ЗПБ).

— Грамадзяне (10 млн. жы-
хароў) Беларусі перасякаюць
мяжу Польшчы шэсць мільёнаў
разоў у год. Адны дзесяць разоў,
другі раз, іншыя ані разу. Тыя,
што былі ў Польшчы, калі вя-
раўтацца, мусіць напэўна распа-
вядзецца пра ўзровень развіціцца,
дагледжаныя вуліцы, каліро-
вые гарады, пра крамы, — раз-
важае Тадэвуш Малевіч, віцэ-
старшыня ЗПБ. — Ня ведаю, як
яны гэта трактуюць, бо як да-
ходзіць да якога галасаваньня,
дык большасць не выказаўшы
за заходні дабрабыт і стыль
жыцця, які прадстаўляе Поль-
шча, а выбірае ўсходнія парамэтры.

На думку Малевіча, гэта па-
радокс. Асабліва ў заходній час-
ці краіны, у Гарадзенскай і Бе-
расціцкай абласцях, дзе шмат
сем'яў жыве з Польшчы. Людзі
бачаць вялікую розніцу стан-
дартаў, бачаць, што Польшча —
гэта ўсё ж замежжа, а не, як ка-
заў некалі намеснік Каралеўства
Польскага князь Гарчакоў і ня
так даўно сцявалі. Ала Пугачо-
ва: «Курица не птица, Польша не
заграница».

Але чамусьці гэта іх не кра-
нае.

бы тавуха

Адна вялікая сям'я

Славамір АДАМОВІЧ

«Белтур», дом творчасці і маньяд са шпрыцам

Дом творчасці «Іслач» пабудо-
валі ў 80-х: галоўны корпус, тро-
дамкі асобна, лазня, кацельня,
дом для аблуговага пэрсаналу.

Кажуць, гадоў дзесяць назад шум-
на было ад пісменніцкіх гала-
соў на калідорах. Некаторыя па-
паўгоду сядзелі ў сваім дому. Ця-
пер Дом творчасці выжывае з да-
памагаю турыстычнай фірмай «Белтур».

Пуцёўка на аднаго чалавека сёлета каштавала прыкладна
50 мільёнаў. Члены СП апла-
чваюць толькі харчаванье. 12
дзён жніўнікага заезду з 5-га па
17-га каштавалі 13 мільёнаў 200
тысячаў.

Пагаварыцы і выпіць у «Іслач»
было з кім. У першы ж дзень
пазнаёміўся з доктарам. Малады
эскулап мяне ды госьця з Україны
чамусьці надта хацеў пачас-
таваць мясцовай самагонкай. Са-
магнёту ён, прайда, не дастаў, але
набыў з рук «Двух буслоў».

Пагаварыцы і выпіць у «Іслач»
было з кім. У першы ж дзень
пазнаёміўся з доктарам. Малады
эскулап мяне ды госьця з Україны
чамусьці надта хацеў пачас-
таваць мясцовай самагонкай. Са-
магнёту ён, прайда, не дастаў, але
набыў з рук «Двух буслоў».

Пагаварыцы і выпіць у «Іслач»
было з кім. У першы ж дзень
пазнаёміўся з доктарам. Малады
эску

МОДА НА ШЭДЭУРЫ

«Воплі Відаллясава» 10 верасьня граві ў канцэртнай залі «Менск»

Спачатку былі «Танцы». Адна-адзіная песня, якая перавярнула каліня съвет, дык увесь андэграўнд колішняга Савецкага Саюзу і якая нараджае сабе новых і новых фанатаў. Нядзіва, што калі на апошнім менскім канцэрце «ВВ» разывітаўся гітам «Вясна», дзея ня скончылася. Залія раула-заклінала — «Танцы!..

Гэтая просьценка паводле сюжету песенька пра тое, што «работнікі заморыліся праца-ваць» і што «у клубе былі любы танцы, та-та-та-танцы», ёсьць ключом да сакрэту трывалай папулярнасці «Воплія». Песню можна выконваць у якасці сольнага канцэрту бясконца, бо ў ёй галоўнае ня слова, а рытм і непаўторны «ВэВэншы» настрой.

«Воплі Відаллясава» стартаў на заходзе «перастройкі» з іміджам «простых украінскіх хлопцаў» з рабочага ўскрайку. У тыя часы гэта было сапраўдным панкам. «Пасыядунікі» «ВВ» з Беларусі «Ляпісы» «каслі» пад «нармальных беларускіх пацаноў» і ў вачох менскага андэграўнда таксама выглядалі панкамі — крутым съцёбам. Але далей фантазія «Ляпісаў» не пайшла, таму сёньня яны «пан-куюць» у якасці кандовых рапескіх папсавікоў, а «Воплі» кшталтующы сваі лірык-рокавую гульню, пашыраючы «моду на ўкраінскае» па ўсіх тэрыторыі «tryslavianskay» прасторы.

Офіциальная Хроніка

Андрэй Усьціновіч
«ПанРекордз», 1998

Чымсьці гэты альбом на-гадаў мне выданыя беларускія тэлепраграмы «ATH»: так, згодны, зроблена з пэўнай ідэяй, але занудна, адна-стайна, без эмацыйных усплескаў і цікава, бадай, толькі для тых, хто гэты проект і ўвасабляў у жыццё. Такім чынам, зъмешчаныя на вокладцы нумар пэйджэра ды эмэйлавы адрес, на якія, як вынікае з суправаджальнага тэксту, заклікаюць з'явіцца з нагоды вялікага жадання арганізація канцэрт трох хранікераў, міне думеца, застануцца без спадзянкі на нагрузкі. Не, магчыма, хто і пазвоніць, але адраваныя тэксты для далешага друку наўрад ці будуть прыдатныя.

І не таму, што музычны ма-тэрыял альбому безнадзеіны. Не! Якраз музычная падкладка даволі небанальнай для беларускай музычнай рэчаіснасці і рэд-кія. Музыка заснаваная выключна на сінтэзізаторах і кампьютарных з'явізеньях і як самастойная з'явіла б пры пэўнай сітуацыі пацягнуць нават на годную творчую заяўку (у горшым выпадку — як застаўкі для таго ж «ATH»). Так што з пункту гледжання ўвасабленыя музычнай асновы работы выглядае цалкам прафесійнай (аўтар праекту, словаў ды музыкі Андрэй Усьціновіч, цяпер жыхар Сыётлу, аранжаваны віцябліяня Чуры Шандара). Вакальную партію выконвае мінчанка Алена Сяргеева і робіць гэта часам не без пэўнай з'яўлічанасці і ўменьня («Четыре стены», напрыклад). Але ў цэлым

Фота Сяргея Шарубы

канцэрт «ВВ» 10 верасьня стаўся другім беларускім выступам гурта пасля леташняга красавіцкага. Тады галоўны «ВэВэншнік» Алег Скрыпка быў агаломшаны пад завязку забітай залай і авацыямі, якія началіся з першых акордаў выступу. Ён сказаў, што прыемна здзіўлены і што для яго, як для большасці ўкраінцаў, Беларусь — загадкова-краіна. Скрыпка мае рациі — наша краіна загадкавая. «ВВ» зламалі каляніяльны ўкраінска-беларускі стэрэотып пра тое, што толькі па-расейску можна ствараць шэдэуры. Тым ня менш, замест таго каб ствараць свае шэдэуры, працьма нашых і ўкраінскіх выкананіц пхнеца заве-бываць Расею на «іхнім языку». Ёсьць яшчэ Захад. «ВВ» зрабіліся

«афіцыйна прызнанымі» тут, калі вярнуліся прызнанымі там — у Францы... Але перад тым «ВВ» стварылі «веселі, добры танцы», якія перавярнулі «са-вок».

Беларускія рокеры ў прынцыпе ніколі не глядзелі на Ўсход. Некаторыя нашыя рок-зоркі распавядалі, што маскоўская прадусары прапаноўвалі контракты пры ўмове стварэння праграмаў па-расейску і шалелі, бо не моглі зразумець прычыну саркастичных адмоў... Ці можа ў Расеі з'явіцца «мода на беларускае», як гэта зрабілі «ВВ» з «украінскім»? Толькі пасля таго, як «мода на беларускае» зацікавіць саміх беларусаў.

Квят.

зробленая міжнародным трыо работа пакідае ўражаныне нейкае стравы, згатаванае выключна для задавальненія ўласных густаў, нягледзячы нават на цытаваныя ледзь не клясычных ужо мэлёдыяў (як у «Джоконде», напрыклад). Цытаваць можна, але трэ памятаць, што нічога лепшага за цешчын боршч усё адно не бывае.

Але калі з'явінца да ў пэўным сэнсе эпіграфу праекту, прыведзенага на адмыслова зробленай укладцы (цитуую: «Проект «Офіциальная хроніка» быў задуман как музыкальные картины жизни девушек современного большого города...»), жаданьне наведаць той горад ці яшчэ больш — пазнаёміцца з той дзяўчынай — не ўзёнікае наагул. Больш за тое: узёнікае жаданьне ў любым выпадку пракладаць маршруты падарожжаў так, каб амбінту і той горад, і туго дзяўчыну. Не таму, што дзяўчыны ў мяне не выклікаюць ужо анякіх жаданьняў, не таму, што арыентыры ў плоці і просторы з'мяніліся. Проста часу і грошай шкада на такія падарожжы. Прынамсі, ёсьць больш латвы сродак: уключыць тое саме «ATH» (напрыклад). И атрымаеш такія музычныя карцінкі, пасля якіх нічога слухаць ужо і не захочацца.

Музычна матерыял альбому даволі складаны, увасобіць яго, асабліва съпявачы, было няпроста. И пасля доўгага роздуму адносна таго, чаго ж, на мæе разуменне, тут не стае, я прыйшоў да выноды: не стае нармальных, чалавечаскіх мэлёдыяў. Ну, не такіх, якія ўжываныя зоркі эстрады з Усходу, маючыя карцінкі жыцця дзяўчат Масквы. А такіх, якія прынадзяліся можна насьвітаць, «широкім проспектам шагая» на сустэрчу з адной з прадстаўніц насельніцтва таго гораду. Нешта накшталт «Мінск — это я». Тут жа — съвісці не съвісці — нічога ня выйдзе. Ня той праект, зра-

калы прыйдзе час і патрэба ў стварэнні энцыклапедыі беларускай рок-музыкі, то ў ёй абавязкова павінен быць раздзел, прысьвечаны рок-н-ролу Полаччыны. Процьма падзеяў рок-гісторыі з'вязаная з Наваполацкам, і ўсё гэта рабілася пры большым ці меншым удзеле аднаго апантанага музыкай навапалачаніна — Сяргея Анішчанкі, альбо прости Аней.

Вось і касэтка з записі на вапалацкага гурта «Грунвальд», выдадзеная намаганьнямі, адлюстроўвае адзін з этапаў дзейнасці Сержука і яго сяброў па гурце «Грунвальд», які «ўзяўся на крыло» пад час аптымістычнага пэрыяду — у 1992 годзе.

Нягледзячы на тагачаснае адзначэнне стылю «Грунвальда» як гард-року, па новай БМА касэце мы можам канстатаваць, што стыль гурта — пап-рок з элементамі гард і арт-року. Як патлумачы сам Сяргеж Анішчанка, такі стылістычны расклад абумоўлены асаблівасцямі існавання рэгіянальных гуртоў, якім у большай ступені, чым сталічным, трэба дбаць пра пашырэнне

ДЫСКАГРАФІЯ

Наша Ніва [22] 13.09.1999

«Рок па вакацыях'99»

Запачаткованая ў 1992 годзе як адкрытае, бясплатнае музычнае съвіта імпрэза зрабілася візітуай кожнага чарговага рок-сэзону. Толькі аднойчы яна распачыналася ня ў першы дзень восені, а 9 верасьня. Але сёлета традыцыйнага першаверасьніёўскага съвіта не адбылося. «Рок па вакацыях'99» адбудзеца 19 верасьня ў форме адкрытыя новага рок-клубу «Джунглі», які разьмесціцца ў памяшканні кінатэатру «Вільнюс». Як паведамілі арганізатары, імпрэза будзе не публічная, а «элітарная», з запрашальнікамі. «Мы яшчэ лягася былі непрыемна ўражаныя дзікімі паводзінамі публікі, бойкамі і ўсім такім, што адбылося ў парку Чалюскінцаў на «Року па вакацыях'98», — кажа Юры Цыбін, арганізатар съвіта, — але сёлетня падзеі 30 траўня на Нямізе нас пераканалі, што ладзіць музычны імпрэзы на адкрытай пляцоўцы ў нас небяспечна. Можна шмат казаць пра недагляд уладаў і арганізатаў, але найперш маладыя гледачы вінаваты ў тым, што здарылася трагедыя. Мы дагэтуль у шоку, таму вырашылі адышыці ад традыцыйнага «Року па вакацыях», перанесці дату правядзенія і зрабіць імпрэзу сустэрчай па вакацыях «для сваіх».

С.К.

Сарваны канцэрт

8 верасьня беларускім ўладамі быў сарваны канцэрт «NRM», прысьвячаны 485-й гадавіне Бітвы пад Воршай. Нягледзячы на аплату электраэнэргіі з 15.00 да 20.00, адразу пасля пачатку мастацкай часткі а 18-й зынікі энэргія. Вярнуўшыся з пэрформансу «Навінкі '99», Кабінет Міністраў «NRM» праз мэгахон з'явінуся да сваіх прыхільнікаў, якіх сабралася пара тысяч чалавек, пажадаў хутчэйшага вяртаны ў незалежную краіну ў запрасіў на наступныя канцэрты. «Ім ўсім ГАМОН!» — адказалі фанаты.

Вядучы «Вольных танцаў» у якасці кампэнсацыі за канцэрт, якога не было, раздаваў кашулі «Харты'97» і налепкі «Stop — Liuka», што ўсім прыйшлося даспадобы.

Наступная акцыя з удзелам беларускіх рок-камандаў заплянаваная на «Маршы свабоды» — 17 кастрычніка. Пад час мітынгу не-калькі скініў спрабавалі завязаць бойку, але, нарваўшыся на нечаканых хлапцоў з Партыі Свабоды і Маладога Фронту, атрымалі па галавах і вымушаныя былі з'бегчы.

У бліжэйшы час Беларускім Народным Фронтам будзе пададзены іск у суд на Менгарсіяўло за невыкананыя аплочаныя паслуги.

В.С.

свайгі музыкі ў дыскатэцы, пра месца ў штатным раскладзе гарадзкога парку культуры і адпачынку... Вось яна, проза жыцця і творчасці правінційнага музыкі. Вось гэты «выкананічыкі кактэйль» і даў песьні, якія запомніліся слухачам усей Беларусі: «Чароўная Ганна», «Варварам з Валынцаў», «Зыніч», «Спадчына». Мэмарыяльная зборка «Грунвальд» — добры напамін пра часы надзеяў і ўздыму.

Анатоль Мяльгуй

Халі-голі

«Мясцовы час»
«Мясцовы час», 1998

Даўно не атрымліваў гэтага задавальненіння ад слухання таго, гатунку музыкі, у якім, здавалася б, было ўсё напісаны да выканання гадоў гэтак з дваццаць тату. Калі не трыцаць. А тут — на табе! Стрэлкі гадзінніка паказаюць, што па-мясцовому, па-тугэшаму, тая, шчыра кажучы, у пэўным сэнсе стандартная ўжо музыка можа гучыць цалкам изблага, дынамічна і — прафесіяльна, заходнія дыназаўры року, — па-свежаму. «Мясцовы час» нарадзіўся наноў і выдаў сапраўды ўпэўнені, стылёвы, роўны альбом,

напэўна наставнікі вырашылі самі тყарыжаваць альбом: у дадзеным выпадку прасілася куды больш вартасная і пойная па інфармацыі паліграфія. Таксама вартася было паспрабаваць прапаклямаваць альбом больш актыўна, хоць бы таму, што ён гэтага варты.

Памятаеца, у сваім першым жыцці «МЧ» глядзеліся на сцэне і гучалі зяе далёка на так зладжана і шчыльна, як тое чуваць з гэтае касэты. Калі музыкі здолеюць з'берагчы тое ўмэнне ў будучыні і пад час сваіх канцэртаў, група мае ўсе шанцы прэтэндуваць на такое званыне, як «найбольш зарадная каманда».

Чаго? Ну, гэта ўжо пытаныне не да мяне...

Мясцовы Слухач

Старыя назовы

«Грунвальд»
БМА, 1998

Калі прыйдзе час і патрэба ў стварэнні энцыклапедыі беларускай рок-музыкі, то ў ёй абавязкова павінен быць раздзел, прысьвечаны рок-н-ролу Полаччыны. Процьма падзеяў рок-гісторыі з'вязаная з Наваполацкам, і ўсё гэта рабілася пры большым ці меншым удзеле аднаго апантанага музыкай навапалачаніна — Сяргея Анішчанкі, альбо прости Аней.

Нягледзячы на тагачаснае адзначэнне стылю «Грунвальда» як гард-року, па новай БМА касэце мы можам канстатаваць, што стыль гурта — пап-рок з элементамі гард і арт-року. Як патлумачы сам Сяргеж Анішчанка, такі стылістычны расклад абумоўлены асаблівасцямі існавання рэгіянальных гуртоў, якім у большай ступені, чым сталічным, трэба дбаць пра пашырэнне

100 твораў
мастактва ХХ
стагодзьдзя

Уладзімер Савіч увёў у беларуское мастактва цэлую жменю стэрэатыпай, якія сталі складнікамі беларускага стылю. Напрыклад, антрарапалігічны тыпаж беларуса як віславусага, з шавялюраю, з вялікімі выразнымі вачымі і авалязкоў сухаватага, з рэзка акрэсленімі пашчэнкамі і хрушчаватымі даўгімі носамі з лёгкай гарбінкай. Існуе думка, што ў кожным партрэце мастак выяўляе самога сябе. Можа і гэта. Аднак выразны тыпаж Савічавых беларусаў прыжыўся. Прыйшліся ёгоныя стрыжаныя вербы ўздоўж патанулых у смуже гасцінцаў, шматкроць паўтораныя самім мастаком і ягонімі вучнямі ды кампілітарамі. Стэрэатып беларускага гасцінца. Прыйшліся запушчаныя ім птушкі. Лёгкія, бязважкія. Ёгоныя птушкі маюць выраз вачій, падобны да выразу вачей ягных жа беларусаў. Бо гэта ёчы беларускіх птушак.

...Пошукі нацыянальнага стылю, якія распачалі беларускія графікі на мяжы 60—70-х гадоў, былі імпэтна працягнутыя пакаленынем, якое прыйшло ў нашае мастактва на пачатку 80-х. Іхную пляяду лучыла тое, што ў большасці яны былі родам з правінцыі, атрымалі тутэйшую адукацию і свае творчыя амбіцыі реалізавалі тут. Менск у тых часах амаль цалкам зманапалізаваў усе ступені мастакоўскія адукациі ды ў мастакае жыцці нааугл. Гэткім, зразты, чынам была створаная тая глеба, на якой паўстала найноўшая школа мастактва. Тая школа, што нарэшце ўвасобіла інтуітыўную памкненіні стыль *выказынікамі* беларушчыны.

Шлях Уладзімера Савіча ў гэтым сэнсе — клясычны. Вясковым хлопцам ён патрапіў у Рэспубліканскую школу-інтэрнат

Уладзімер Савіч (1952, вёска Хатавічы, Меншчына) графік, ілюстратор, педагог. Скончыў школу-інтэрнат імя І. Ахрэмчыка ў 1970 годзе. Пазней, у 1976 —

Беларускі тэатральна-мастактва інстытут, дзе ён застаўся выкладаць сам. Заслужаны дзяяч мастактваў Беларусі. Ад 1996 году прафэсар. Творы зберагаюцца ў калекцыях Беларусі, Польшчы, Фінляндыі, Расеі й Славаччыны.

«НН»: Як глядзяцца «Навінкі'99» проці заходніх фэстывалаў пэрформансаў?

Р.Л.: На маю думку, галоўная рэзьница ў тым, што тут няма цынізму. Захад толькі-толькі пачынае адкрываць вашу культуру, і яна сама зусім нядайна пачала адкрывацца, таму тут такі высокі ўзвесень абсалютна шчырай цікавасці.

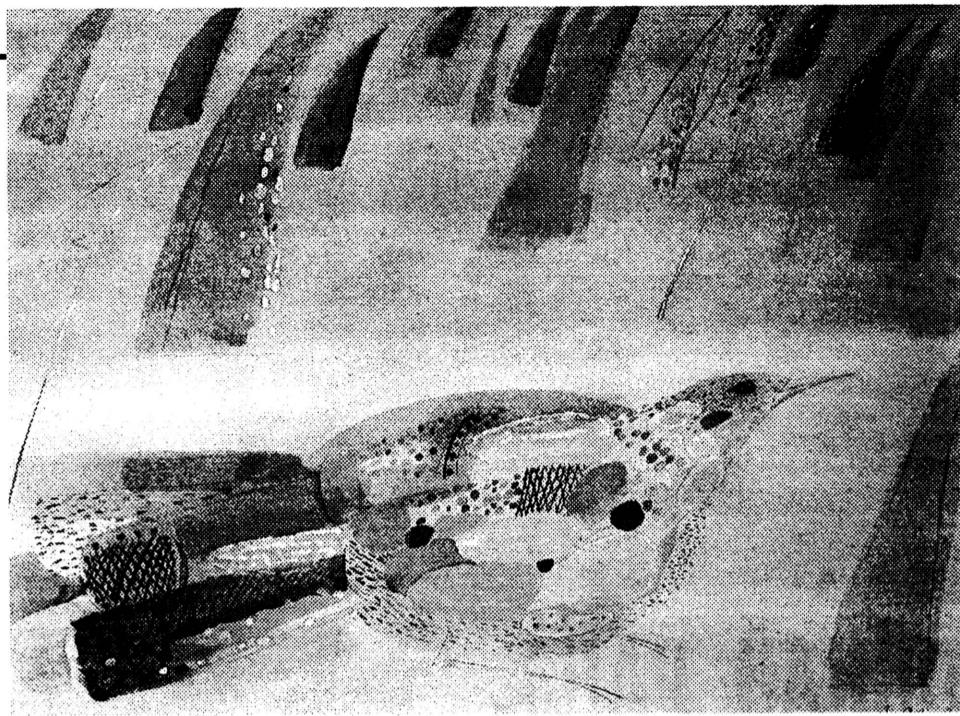
Н.М.: У Эўропе вельмі шмат хто кажа сам сабе: «А, гэта пэрформансы, я ведаю, што гэта такое — купка ідэяў, якія зайнамаюцца розным бессэнсійным глупствам».

Р.Л.: Мне здаецца, эўрапейскі цынізм, які не дae людзям хадзіць на пэрформансы, грунтуюцца на тым, што пэрформанс здаецца ім нечым даўно знаёмым. Рэч таксама і ва ўплыве тэлебачанья на гледачоў. Яно магутнейшае за тэатар, за жывую музыку... Тут такога яшчэ няма.

«НН»: Што вы можаце сказаць пра беларускія пэрформансы?

Н.М.: Усё, што мы бачым тут, вельмі падобнае да амэрыканскіх ці эўрапейскіх пэрформансаў. Выдатна, што ў сваіх творах яны кожуць пра беларускія цяжкасці, таксама, як і я кожу пра ірландзкія, а Рычард — пра ангельскія. Пэрформанс неабязікова распавядае пра сацыяльныя ці палітычныя праблемы. Ён можа быць такім жа вытанчаным, як балет — міне ўзгадвацца адзін з учорашніх пэрформансаў, калі мастак намаляваў віном кола — задача ў тым, каб прымусіць людзей рэагаваць, каб самому бачыць гэту рэакцыю. Ты — адзін на адзін з гледачом.

Р.Л.: Гэта як пазэя — не заўсёды можна разумець сэнс твору. Я не могу сказаць шмат пра свой пэрформанс. Казаць нешта пра пэрформанс — значыць, спрашчаць. Я стварыў свой апошні пэрформанс менавіта

Уладзімер Савіч. ...А зязюля кукавала

імя Ахрэмчыка, дзе сабралося нямаля гэткіх жа дзяцей з усіх Беларусі, пасля са сваімі ж аднаклясьнікамі скончыў Мастакткі інстытут. І першыя самастойныя крокі ў ягонай творчасці — гэта крокі найперш у беларушчыну. Спачатак — ілюстрацыі да «Пінскага шляхты» Дуніна-Марцінкевіча, створаныя яшчэ пад час навучанья ў інстытуце, якія адразу сталі клясычнымі. Першая спроба ў нашым стагодзьдзі прачытаць гэту кнігу ў сучасным кантактэ. Вышыла не мадэрна, але па-беларуску. Наступнымі крокамі сталі графічныя нізкі «Беларускія мадонны» і «Голос Купалы»...

Першая кніга, якую Савіч аздобіў у 1982 годзе, «Казка пра суседзяў, зъмяю і мядзьведзя» Ніны Мацяш, заварыжыла беларускую публіку. Дакладна выверанымі кампазыцыямі, багаццем дэкаратыўных прыёмаў, у якіх сплятаўся і арнамент, і ўмоўна-плоскасць выявы пэрсанажаў з нечаканыя дынамічнымі іхнімі ракурсамі і рухамі. Шчыльна ўвагнаны ў рамы старонак, гэтыя пэрсанажы здаваліся манумэнтальнymi. Дзівіла і трактоўка іхнае беларускасці. У эклектычным зъмяшаныні стройў Столінішчыны ды Дзівінішчыны перад вачыма паўставаў экзатычны съвет казачнае Беларусі. Між тым, прыёмы, якія прывабілі беларускага гледача, што беспамылкова паз-

наваў у іх сваё, былі запазычаныя з літоўскай кніжнай графікі 70-х гадоў, часам даволі дакладна. Прыйм у літоўцаў жа было запазычанае ѹ каліярыстычнае самаабмежаваныне. Анэмічная каліяровая гама не съпявалася. Мо ў таму, што гэта быў пераклад з літоўскай.

Наступным этапам для Савіча стала даўлеша шуканыне беларускай экзотыкі, найбольш адметных этнаграфічных прадысторій. У пачатку 80-х ён шмат вандруе па краі. Гэта му паспрыяла ягонае сяброўства з Mixasem Раманюком, этнографам і мастактвазнаўцам, чый персанальны ўплыў на маладых мастакоў быў у тых гадах асабліва адчуваўальным. У выніку падарожжаў нарадзіліся нізкі «Па Меншчыне», «Палесце» і дыптых «Маці-Бацькаўшчына». У гэтых падыяды пачынае расыці слава мастака, падтрыманая ѹ дзяржаўным узроўнем. Усе ягоныя сэрыі пласкасці выявы пэрсанажаў з нечаканыя дынамічнымі іхнімі ракурсамі і рухамі. Шчыльна ўвагнаны ў рамы старонак, гэтыя пэрсанажы здаваліся манумэнтальнymi. Дзівіла і трактоўка іхнае беларускасці. У эклектычном зъмяшаныні стройў Столінішчыны ды Дзівінішчыны перад вачыма паўставаў экзатычны съвет казачнае Беларусі. Між тым, прыёмы, якія прывабілі беларускага гледача, што беспамылкова паз-

наваў у іх сваё, былі запазычаныя з літоўскай кніжнай графікі 70-х гадоў, часам даволі дакладна. Прыйм у літоўцаў жа было запазычанае ѹ каліярыстычнае самаабмежаваныне. Анэмічная каліяровая гама не съпявалася. Мо ў таму, што гэта быў пераклад з літоўскай.

Пасыля Савіч вяртаецца да ілюстраваньня кніг. Балазе, у той пэрыяд выдавалася багата беларускага літаратуры. Ён ілюструе Івана Чыгрынава, Ніла Гілевіча, Васіля Вітку... И ўсе яны атрымоўваюцца не са савецкім, а... эрзані-этнаграфічнымі. Творчай вяршынёю для Уладзімера Савіча сталі ілюстрацыі да казкі «З рога ўсяго многа».

Менск нагадвае брытанцу Токіо

У Менску адбыўся фэстываль пэрформансу «Навінкі'99» — падзея нечуваная і няябачаная. Сярод удзельнікаў акцыі былі Рычард Лайзэл (Англія), які працуе ў гэтым жанры больш за 30 гадоў, і Ноэл Мэлой, вядомы пэрформэр з Ірландыі. Рычард Лайзэл літаральна ўзарваўся, калі яго спыталіся, чаму ён прыехаў на гэты фэстываль (пытаньне, поўнае чыста беларускага мазахізму): «Кожны раз, калі мне задаюць такое пытанье, хочацца адказаць на яго падобным пытаньнем: а вы як думаеце? Па-моему, абсалютна відавочна, чаму мы прыехалі: мы жадалі прыехаць, мы верым у тое, што робім, і быў вельмі важна быць запрошанымі ў такую краіну як Беларусь, дзе раней ніколі не было фэстывалю пэрформансаў. Вельмі важна паказаць свае творы новым людзям, завесці новых знаёмых. І рэзуланс проста фантастычны — велізарная колькасць людзей прыходзіць паглядзець на тое, што мы робім. Гроши не заўсёды ўсё вырашаюць. Як і тут, на Захадзе, многія мастакі не зарабляюць шмат грошай. Ноэл і я — небагатыя людзі. Але чаму б нам не прыехаць, калі ёсьць нагода?»

да гэтага фэстывалю, для беларусаў. Вось што я хацеў сказаць ім: на трэба зайздросціцца Захаду. Людзі там ня больш шчасціўныя, чым тут. Мы аднолькавыя істоты ў розных грамадзтвах, якія могуць размаўляць на адным і тым жа ўзроўні. И вельмі часта людзі трапляюць у бруд з-за грошей. Іх можа быць шмат, яле не яны робяць чалавека шчасціўным.

«НН»: Што хацелі сказаць беларускім гледачам вы?

Н.М.: Мой пэрформанс носіць назыву «26 гадоў нядзеляў». Зона зъмярканыя» («26 Years of Sundays. The Twilight Zone»). Асаблівасць ягоная ў тым, што ён прысьвечаны расстрэлу брытанскай арміі мірнай дэмакратыі ў Паўночнай Ірландыі ў 1972 годзе, што атрымала назыву ірландскай Крыжавай Нядзелі. Прайшло 27 гадоў з таго часу, як гэта здарылася, і толькі ў мінулым годзе, праз 26 гадоў, началася сапраўднае расцьледаванье. Упершыню слухаюць съвядкаў. Родныя забітыя жадаюць адзінага: каб у гісторыю

даўніяўші не як тэрарысты, а як мірныя дэмакраты.

Мне вельмі цікава аблікаркоўваць беларускія праблемы, звязаныя са станаўленнем незалежнасці, бо яны вельмі падобныя да ірландскіх, асабліва палітычнай сітуацыі.

«НН»: Што зъяўляецца самай вялікай праблемай мастактва ў Ірландыі і ў Эўропе ўговуле?

Н.М.: Успрыманьне мастактва. І, вядома, ёсьць фінансавыя праблемы. Калі іншыя віды мастактва добра спансаруюцца, на пэрформансы гроши даюць неахвотна, а як часавае мастактва пэрформанс мае патрэбу ў падтрымцы свайго існаваньня. Ён вельмі моцна залежыць ад спонсараў. Я, напрыклад, атрымаў гроши на паездку сюды ад сваіх мясцовых уладаў — я жыву ў самым цэнтры Ірландыі, а таксама ад Рады мастактваў Ірландыі.

«НН»: Якія вашия ўражанні ад Менску?

Р.Л.: Гэта горад, які трэба пазнаць.

МАСТАЦТВА 11

Шэсць графічных аркушоў да гэтага кнігі былі закуплены ў Трацякоўскую галеру ў Маскве. Аднак гэта стала і канцом этнаграфічнага пэрыяду. Пошукі ў беларускай клясычнай спадчыне замыкаліся на непераадольнасці ўжо напрацаваных стэрэатыпаў. Кампіляцыі з літоўскага, німецкага ды яшчэ якога мастактва ўжо на цепылі.

Цяпер Савіч ставіць на колер. Ягоныя творы становяцца ўсё болыжы жывапіснымі, ён пачынае працаўаць амаль выключна ў акварэлі. Разнастайнасць акварэльных прыёмаў ды непазыбжная для іх лёгкасці прадыктавалі новую манеру. Ягоны аркуш «...А зязюля кукавала», сюжэт якога быў падказаны народнай песні, пазначыў пераход да новай манеры.

Перадусім гэта чысты празрысты колер, які датківа кладзецца на паперу, выяўляючы ѹ проста натуральныя якасці матэрыялаў. Лёгкія эскізныя пісяті ад адзінага до тыку пэндзля ствараюць у адно імагіненне аб'ём і прастору. Блізу як у Цы Бай Шы, клясыка кітайскага акварэльнага жывапісу, чын творчасць стала добра вядома ў нас у тых гадах. Аднак у Савіча, што перайшоў на новую плястычную мову, былі іншыя задачы. Не вітузнае адлюстраванне рэчаіснасці, а стварэнне сваёй рэчаіснасці мэтафізычнае Беларусі. У гэтым сэнсе надаўся менавіта матыў песьні, непрыметны, пачуцьцёвы, падсвідамы. Умоўнасць народнае лірыкі прадыктавала ўмоўнасць мастакткі прыёмаў. Празрыстасць птушынага пер'я, зіхоткі краплі. Буйныя, пакладзеныя адным праходам шырэйшыя плямы, і дрыготкі, дробныя, пакінутыя на паперы адно паўсухім кончыкам пэндзля. Птушынага пер'я, сабранае ў складках, пакінтае архайчны матыў яйка, што ўродзіца з той птушкі. Зязюльчыны яек будзе шмат. Заўсёды. Інтуітыўны пераказ народнага вычуваньня.

І дрэвы. Не разыяпстыя, не па-імпрэсіянісцкую падгледжаныя, а ўсё тая ж казачныя вобразы дрэваў. Но толькі між іх, вобразаў, можа куваць вобраз песьнене зязюлю. Тут надаўся ѹ кампазіцыйны прыём, у выніку якога птушка, зъмешчаная на пярэднім пляне, апінулася шматкроць большаю за дрэвы, утварыўшы ўмоўную дэкаратыўную прастору.

І птушкі, і дрэвы прыйшлися даспадобы Савічу. Яны, нібы шчасціўныя талісман, вывелі ягону творчасць на тых абсягі, дзе ягоны акварэльны жывапіс стаў клясыкай графічнага мастактва. Ён іх пакінтае шматкроць, стварыўшы яшчэ адзін са стэрэатыпамі, з якіх складаецца тое, што мы завеем беларускім мастактвам.

12 PROMENADE

Гэтак здараецца заўсёды. Спачатку ўсё твае нутро ўпартыя ня хоча ўспрымаць новую рэальнасць. Маланкавая хуткасць, з якою запыленыя краявіды праносяцца за бруднымі вокнамі чыгуначнага вагона, нязвыкла муліць вока. Бліскучыя каляровыя самаходы за кароткімі палашчатаімі бэлькамі шлягбаймаў на пераездах паглядаюць да івоснымі міжплянэтнымі балідамі, а знэрванаваны людзі ў нязручных гарадзікіх строях, паселіся на суседніх лавах, — нібы візіторамі з паралельнага сусвету. Ты сядзіш, перабіраючы струны нечутное ў грукаце металевых колаў гітары, і сумна паглядаеш на сваіх няголеных спадарожнікаў, што, згрувавасціўшыся пасярод гары муразатых ста-

Наша Ніва 90 гадоў таму

Круцель-старавер

20 жніўня 1909 году

М. Гарадок, Віленск. губ. Вялейск. пав. Да пана К-кага, каторы прадае свой маёнтак Ліхачы, прыехаў нейкі жыд з Вільні і падрадзіўся прыслыць багатага купца, калі толькі будзе яму за гэта факторства добры гасцініц. Пан прыстаў на гэта. У скрасыці прыяжджае нейкі старавер да пасэсара таго пана К-кага ў фальварак Гаўрылоўчыну; пачаў распытваць аб м.Ліхачах і папрасіць, каб яго туды завеззіц. К-кі завёз. Старавер, абледзеўшы майтак і смачна паабедаўшы, вярнуўся ізноў да К-кага. Тут ён прызнаўся, што яму маёнтак гэны вельмі спадабаўся і хоча купіць яго, а тады прадаў бы яму — К-каму — гэты фальварак — Гаўрылоўчыну. К-каму надта гэта прыпала да смаку, але стаў жаліцца, што гроши няхват. «Э-э, — кажа старавер, — не бядуй, я такі чалавек, што люблю другім памагчы, — памагу і табе, бо ўмею качаць гроши і табе накачаю колькі хо-чаш». Тут ён выняў з адной кішэні сторублёвую паперку, а з другой — дастаў чыстую паперку, скруціў іх, пакачаў і падаў зара ўжо дэльве сторублёвую К-каму і кажа: «Бяры пакуль што гэту новую паперку, і калі пойдзе ў ход, дык колькі ты мне дасі гроши, — я ўдвая накачаю табе новых, а цяпер адвязі мяне на станцыю». К-кі ад-вёз старавера, а назаўтра пачехаў да м.Івінца і там з ахвотай разъмянілі яму гэтыя сто рублёў. Вярнуўшыся дадому, абліцеў суседзяў, пазычыў у іх 500 рубл., сваю тысячу з банку дастаў і чакае старавера. Праз колькі дзён прыяжджае і старавер зьнейкай скрынчай; яго з пашанай спат-калі і заявілі ў асобную каморку, дзе, як ён казаў, будзе качаць гроши, а тым ча-сам паслаў К-кага, каб прыносіў свае на замен. Адлічыўшы паўтары тысячы рублёў, К-кі прыходзіць да старавера, ажно тут ужо вялікая куча накачаных сторублёвых паперак вяліеца на стале. — «Да-вай-жа, — кажа старавер К-каму, свае гроши, — трэба іх разам злажыць, ды схаваць іх у скрынку — няхай улежацца, а ты мяне тым часам адвязі на станцыю, бо маю шмат яшчэ сваіх усялікіх спраў». Так і зрабілі; старавер, абліцеўшы ў скрасыці вярнуцца, ад'ехаў. Усю поч К-каму на спла-лася: рупіла яму глянцуць у туго зачыненую скрынку, і як дзень, узяўшы сякеры і далаць, чуць-чуць даў рады аддзёрці ў ко-ванай жалезам скрынцы верх; калі глянє — ажно там ні сваіх, ні качаных грошей няма, а нейкія толькі старыя газеты..

Андрэй Захаранка

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Здаенца гараж у арэнду ў Сыцяпянцы. Тэл.: 271-31-03, Павал

Пазнаёмлюся з жанчынай прыгожай. Пра сябс: 47/169/80, жылысім і матэрыяльна забясьцечаны. Маю в/а. 222160, Жодзіна, а/c 39

Сп. Міхась Казлоўскі, дзякую за дастаўку майдабесткі. Спадзяюся на далейшую супольную працу. З павагай — Віктар Юрковіч

«Малады фронт» Маладэчна абавяшчылі курс на сэксуальну рэвалюцыю ў горадзе. Будзь разам з нами!

Шукаю ўсё, што мас дачыненіс да «NRM». Дапаможыць СД гурта! Буду восьмі ўдзячны! 210001, Віцебск, вул. Цітовіча, 14—24, тэл.: 37-09-11

Шукаю звесткі пра беларускіх скаўтаў і іх дзэйнасць да 1951 г. Буду ўдзячны за любую інфармацыю. Канстанцін. 220013, Мінск, а/c 365. Тэл.: 232-57-51

Пазнаёмлюся з жанчынай бальзакаўскага ўзросту. Алеся. 220073, Мінск-73, а/c 187

Бэзавую кветку з Днём народзінай! Дзівінскай роўнасці ў жыцці і хаханіні на гіганціх абцасах

Вішнью Ляўона Вольскага з народзінамі. Адэля

Прадаю чыталіны мёд з экалічнай чистага расуну, з разнатраў, найвышэйшай якасці. Кошт 4 уа. за 1 кг. Тэл. у Бабруйску: 7-61-68, пасля 19.00

Stata pradaju vialikalitoukska-rasiejski slouin Jana Stankievicha. 1305 staronak. Wladzia. Tel.: (375-17) 257-31-83. E-pošta: lutan@free.koti.com.pl

19 верасня на адрэс: Мінск, Варвашэні 8 пройдзі Цэнтральная Рада Маладога Фронту Веснік Беларускіх Ультра-Правіцы «Слова Націі». Замаўлій: 220086, Мінск, а/c 121. (Ад Цябс — капэрта)

Хлопец (23) сымпатычны, адукаўаны, разумны шукае надзеялага сябра ад 18 да 35 гадоў — хлопца. Магчымы сумесны здым кватэры і больш ўспышы адносіны. Захапленыя шмат: музыка, вандрукі, прэса — шмат чытаю.

Менск, 220073, а/c 187

Натальлю і Зымітру Бабіных віншаем з нараджэннем ДАЧКІ!

Хай расце здаровеньская і шчаслівеньская!

Бацькі і брат

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Д.К. зь Менску. Правілы напісання прыназоўніка «з/з» вызначаныя так: «з/з» пішам перед словамі, якія пачынаюцца змяккай зычнай, апрош g, k, x (зь ліпай, але з кіём), а таксама перед словамі, якія пачынаюцца з ётаванай галоснай (ё, е, ю, я, і — зь ix, зь i, зь i, зь ёю, зь яе). Перад няётаванай «і» — наўпеш гэта запазычаныя слова — пішам «з» (з ініцыятывы, з інтарэсу, з інтарэса, з інтарэзіяй).

У.М. з Друцкай. Хай бы Вашы гісторыяў (французы называюць такія anecdote) было ў падборцы болей, але сцісцільшых, без аніводнага лішняга слова, тады надрукуюем.

Івану Л. зь Менску. Наколькі мы ведаём, галоўная проблема падгіродзкіх вёсак — бамжы.

Газета «Звязда» сябе ў Інтэрнэце ўвогуле называе «Zwyazda», але як яна гэта чытае?

Яўхіму К. з Сумарокава. Мы ў свой час ужо друкавалі вялікую рэцэнзію С.Санька на «Пасле современности». Таму друкуем толькі: «Чакаем ад Вас, Іван Іванавіч, новых твораў, напрыклад, книгі: «Паслья камунізму».

«Наша Ніва» незалежная газета, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Рэдактар выпуску Андрэй Дынко. Мастакі рэдактар Сяргей Хароўскі. Адказны сакратар Аляксандра Макавік. Дызайн-макет Ляўон Раманчык. Набор Насты Дзядзенкі. Выдавец: рэдакцыя газеты «Наша Ніва». Заснавальнік Павал Жук. Адрас для дапису: 220050, Мінск, а/c 537. Tel/fax: (017) 227-78-92. E-mail: niva@user.unibel.by Http://members.xoom.com/Nasa_Niva.

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. Наклад 2816. 6 палос форматам А2. Нумар падпісаны ў друк 1:08, 13.09.1999. Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Мінск, праспект Францішка Скарыны, 79. Замова № 4651. Кошт свабодны.

Пасыльнічны арэгістрацыі пэрмітадычнага выдання N 581 ад 4-га ліпеня 1996 г., выдадзенае Дзяржаўным камітэтам па друку Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Мінск, пр. газеты «Ізвестія», д. 8, кв. 173.

12 PROMENADE

Гэтак здараецца заўсёды. Спачатку ўсё твае нутро ўпартыя ня хоча ўспрымаць новую рэальнасць. Маланкавая хуткасць, з якою запыленыя краявіды праносяцца за бруднымі вокнамі чыгуначнага вагона, нязвыкла муліць вока. Бліскучыя каляровыя самаходы за кароткімі палашчатаімі бэлькамі шлягбаймаў на пераездах паглядаюць да івоснымі міжплянэтнымі балідамі, а знэрванаваны людзі ў нязручных гарадзікіх строях, паселіся на суседніх лавах, — нібы візіторамі з паралельнага сусвету. Ты сядзіш, перабіраючы струны нечутное ў грукаце металевых колаў гітары, і сумна паглядаеш на сваіх няголеных спадарожнікаў, што, згрувавасціўшыся пасярод гары муразатых ста-

УНІЗ ПА БУСЬЛІНАЙ РАЦЭ

На байдарках па Нёмане ад Стоўпцаў да Сяльца

рых заплечнікаў, спрабуюць адолець немаведама адкуль паўсталую скруху съvezжымі ўспамінамі з вандроўкі.

А потым усіх засмоктвае горад і вынішае з памяці прыгожыя дробязі. Але, на шчасльце, штосьці застоецца.

За адзіны тыдзень хвалісты вадзяны гасцініц давёў нашу шурпатую мужчынскую кампанію з шасцю галовамі ад Стоўпцаў ажно да самага Сяльца, што ля Бярозаўкі. Дзень пры дні даўгія зялёныя байдарачныя стрэлкі чэрвілі ѡцілікі падліскічную паверхню, то зарываючыся вострымі насамі ў высокія нерухомыя хвалі па жоўтых водмелях, то сядзячуцы падцягнутымі жыватамі на схаваныя вадою палі даўнішых масток.

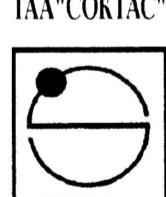
Здаўна гэтая дарога называлася Нёманам, што на старажытнай віцінскай, паводле пэўных аўтараў, значыць «свойскі» або «дамашні». Крыху раней — Хронусам, ракой часу, як назначае Пталемей у сваіх шматфунтовай «Геаграфіі» на самым пачатку назаша эры. А як называлі Раку тыя невядомыя людзі, што паселілі на яе берагах дзесяці тысяч яшчэ гадоў таму, не дазвацца нікто.

Стагодзізі з трэх назад яшчэ бегалі паў прыязыня прыстані ў Любчы ці, скажам, Купіску хуткія віціны пад белымі ветразямі, што, як заўжды, съязжаліся адvezчнымі шляхамі з варагаў у грэкі. Першы, самы старажытны субмерыдыйнай гандлёвымі калідорам пралягала ў Балтыкі па Захаднай Дзвіні ў Дніпры. Лёгка ўяўляецца, як паважныя купцы заклапочана сіваліся па прыбярэжных наднёманскіх карчомках, вышукваючы вясёлых хлапцоў са слáнага Бярэжна — лепших лоцманаў на рацэ на ўзімдзе.

Бярэжна мы тое бачылі. Адзінаю згадка даўніны — вузенькія цянястыя алеі з агромістых срэбных ясакараў над ракою. Ды яшчэ съветльная летуцэнная бажніца бяз даху ў гаспадара на старых могілках. Столічнія. У раскіданым алтары съвятараць адно кволія маладенскія бэрэзкі...

Адметная рыса Нёмана — шырокія плавучыя маstry-насыцілы. Колькі слаёў таўстыя яловых дошак пакладзеныя праства на ваду. Першыя гэтае пераезду пераняло нашу вандроўную грамаду ў Панямоні. Пакуль хлопцы перацягвалі берагам важкія байдаркі, я аглядаў першыя японашне за ўесь наш панямонскі тыдзень паселішча, што раскінула свае дзвары абапал ракі. Пажылы дзядзька з роварам, утаропіўшыся ў ўцімную ваду, распавеў, што некалькі апошніх стагодзізіў аж да семідзясятых гадоў цяперашнігага праз Панямонь гналі лес; што, прапускаючы даўгія плыты, некалькі зъвіньяў моста падцягвалі да берагоў уверх па плыні (не-

ТАА "СОКТАС" першы паставщик у Беларусі

СОДЫ КАЛЬЦЫЯНАВАНІЙ

Тэл.: (017) 210 42 19, Тэл./Факс: (017) 229 22 93

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (якія больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Мінск, а/c 537

Тэкст

Імя і прозвішча

Адрас, тэлефон